

KAUPUNKILAINEN OPISKELIJA PUUTARHA- ALALLA

Ammatillisen koulutuksen mahdollisuudet ja haasteet kestävän
kaupunkiympäristön / elinympäristön rakentamisessa

Tiivistelmä

Tekijä(t) Anttila-Koskinen Teija	Julkaisun laji Opinnäytetyö, YAMK	Valmistumisaika kevät 2020
	Sivumäärä 54	Liitteet 2
Työn nimi Kaupunkilainen opiskelija puutarha-alalla Ammatillisen koulutuksen mahdollisuudet ja haasteet kestävän kaupunkiympäristön / elinympäristön rakentamisessa.		
Tutkinto Insinööri (YAMK)		
Tiivistelmä <p>Puutarha-alan koulutukseen hakeutuu entistä enemmän kaupunkilaisia nuoria aikuisia, joiden luontosuhde ja ympäristötietoisuus on heikentynyt. Elinympäristönä on ollut kaupunkiympäristö, joten kosketuspinta luontoon on syntynyt ainoastaan rakennettujen viheralueiden kautta. Puutarha-alan koulutus ja opetussuunnitelma ovat uudistumassa, joten viherrakentaminen perustuu enemmän luonnonympäristön säilyttämiseen kuin uudisrakentamiseen. Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut kartoittaa, millä luontosuhde ja ympäristön havainnointikyky on kaupunkilaisella nuorella, joka hakeutuu opiskelijaksi puutarha-alan koulutukseen. Tukevatko opetussuunnitelma ja opetus riittävästi opiskelijan kasvua kestävän kaupunkiympäristön rakentamiseksi?</p> <p>Aineiston keruu tapahtui pieneltä osin opiskelijoiden päiväkirjojen, oman yli kymmenen vuoden ammatillisen opetustyön ja kirjallisuuden kautta. Tutkimusmenetelmänä on käytetty toimintatutkimusta, jossa on ollut mukana neljä Omnian ammattiopiston puutarha-alan, viheralan osaamisalan opiskelijaa, jotka ovat kasvaneet kaupunkiympäristössä.</p> <p>Puutarha-alan koulutus ja uusi opetussuunnitelma antaa hyvät mahdollisuudet kaupunkilaiselle opiskelijalle parantaa elinympäristönsä viihtyvyyttä, luontosuhdetta ja rakennetaan entistä kestävämpää kaupunkiympäristöä kansalaisille. Opetuksen haasteina on myös opettaa nuorelle mahdollisuudet, joilla hän voi vaikuttaa tulevaisuuden viheralueiden, lähimetsien ja -niittyjen säilyttämiseen.</p>		
Asiasanat Puutarha-alan koulutus, viheralan osaamisala, kestävä kehitys, ympäristökasvatus		

Abstract

Author(s) Anttila-Koskinen Teija	Type of publication Master's thesis	Published Spring 2020
	Number of pages 54	Attachments 2
Title of publication Urban student in the horticultural field -Opportunities and challenges of vocational education in building a sustainable urban environment		
Name of Degree Master of Engineering		
Abstract <p>More and more urban young adults with a reduced relationship with nature and environmental awareness are applying for horticultural education. The living environment has been the urban environment, so the contact surface with nature has only been created through the built green areas. The education and curriculum in the horticultural sector is being reformed, so landscaping is based more on preserving the natural environment than on new construction. The purpose of the thesis has been to map out what kind of relationship between nature and the ability to perceive the environment is in a young city citizen who applies as a student for horticultural education. Do the curriculum and teaching adequately support student growth as a builder of a sustainable urban environment?</p> <p>The material was collected to a small extent through the students' diaries, my own more than ten years of professional teaching and literature. The research method used is action research, which has involved four Omnia Vocational College horticultural and greenery students who have grown up in an urban environment.</p> <p>Horticultural education and the new curriculum provide good opportunities for urban students to improve the comfort of their living environment, the relationship with nature, and build a more sustainable urban environment for citizens. The challenges of teaching are also to teach the young person the possibilities in which he or she can contribute to the preservation of future green areas, nearby forests and meadows.</p>		
Keywords Horticultural education, green expertise, sustainable development, environmental education		

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
1.1	Tutkimustyön aikataulu	3
2	PUUTARHA-ALAN KOULUTUS.....	4
2.1	Opetussuunnitelma	4
2.2	Tutkinnon muodostuminen	4
2.3	Kestävän ympäristörakentamisen haasteet puutarha-alan opetuksessa	9
3	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TOTEUTTAMISMENETELMÄT.....	13
3.1	Tarkoitus ja tavoite.....	13
3.2	Toteuttamismenetelmät	14
3.2.1	Valitut opiskelijat.....	16
3.2.2	Päiväkirjan kirjoittaminen ympäristön havainnointiin	18
3.2.3	Opetuksen haasteet kaupunkilaiselle opiskelijalle.....	19
3.2.4	Opetuksen mahdollisuudet ohjata kaupunkilainen opiskelija viheralan kestävän ympäristörakentamisen asiantuntijaksi	21
3.2.5	Opettajan osaamisen haasteet	23
4	ELINYMPÄRISTÖ JA SIIHEN VAIKUTTAMINEN.....	25
4.1	Puutarha-alan vaikutus opiskelijan ympäristön havainnointiin	25
4.2	Tarpeet elinympäristön suhteen	27
4.2.1	Nuorten tarpeita elinympäristön suhteen	29
4.2.2	Nuorten aikuisten tarpeita	30
4.2.3	Yksinasuvien tarpeita	31
4.2.4	Lapsettomien parien tarpeita.....	31
4.2.5	Elinympäristöön kohdistuvat tarpeet	31
4.3	Puutarha-alan koulutuksen muuttuminen ja työllistyminen.....	33
4.4	Miten opiskelija voi vaikuttaa oman elinympäristönsä viihtyvyyteen	35
4.4.1	Kansalaisvaikuttaminen.....	37
4.4.2	Vaikuttaminen kaavoitukseen.....	38
4.4.3	Vaikuttaminen viheralueiden suunnitteluun ja rakentamiseen	39
5	TULOKSET.....	45
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	47
	LÄHTEET.....	52
	LIITTEET.....	1

1 JOHDANTO

Olen toiminut ammattiopettajana viheralanopiskelijoille kymmenen vuotta ja elokuusta 2018 koulutusalan muuttuessa puutarha-alan perustutkinnon opiskelijoille pääkaupunkiseudulla. Opiskelijat ovat pääsääntöisesti kaupunkiympäristöstä, joten heidän kosketuksensa luontoon on hyvin vähäistä verrattuna maaseudulla asuviin nuoriin. Kaupunkiympäristö on muuttumassa kuitenkin siihen suuntaan, että näitä ”vihreitä arvoja” arvostavia nuoria on hakeutumassa alalle enenevässä määrin. Koulutusaikaa on lyhennetty, jolloin haasteeksi muodostuvat kasvibiologian ja kasvituntemukseen liittyvät puutteelliset tiedot. Myös kestävä kehitys varten tarvitaan kaupunkiympäristön luonnonarvojen ymmärtämystä ja ekologisia toimintatapoja, johon puutarha-alan opiskelijan on kasvettava ammatilansa mukana.

Opinnäytetyön tarkoituksena on ollut kartoittaa minkälainen luontosuhde ja ympäristön havainnointikyky on kaupunkilaisella nuorella, joka hakeutuu opiskelijaksi puutarha-alan koulutukseen. Tukevatko opetussuunnitelma ja opetus riittävästi opiskelijan kasvua kestävän kaupunkiympäristön rakentajaksi? Lisääntyykö opiskelijan ympäristötietoisuus? Siirtyvätkö oppilaitoksen hyvät käytänteet opiskelijan mukana työssäoppimisen kautta viheralanyritykseen?

Tämän opinnäytetyön tavoitteena on löytää keinoja, joilla olisi mahdollisuus saada nämä kaupunkilaiset opiskelijat mukaan tähän kestävän kehityksen suuntaukseen, jotta he oppisivat arvostamaan kaupunkiympäristön asuinalueiden ympäristömyönteisiä ja ekologisia ratkaisuja. Vaikuttamaan oman elinympäristönsä viihtyvyyteen ja säilyttämään kaupunkiekosysteemissä luonnon monimuotoisuuden.

Haasteensa on ilmastonmuutoksen tuomat ongelmat, jotka ovat lisänneet viheralueiden säilyttämisen ja rakentamisen tarvetta tiiviissä kaupunkiympäristössä. Puutarha-alan koulutus ja viheralan yritykset ovat muuttamassa toimintatapojaan kestävän ympäristörakentamisen toimintamallin mukaiseksi.

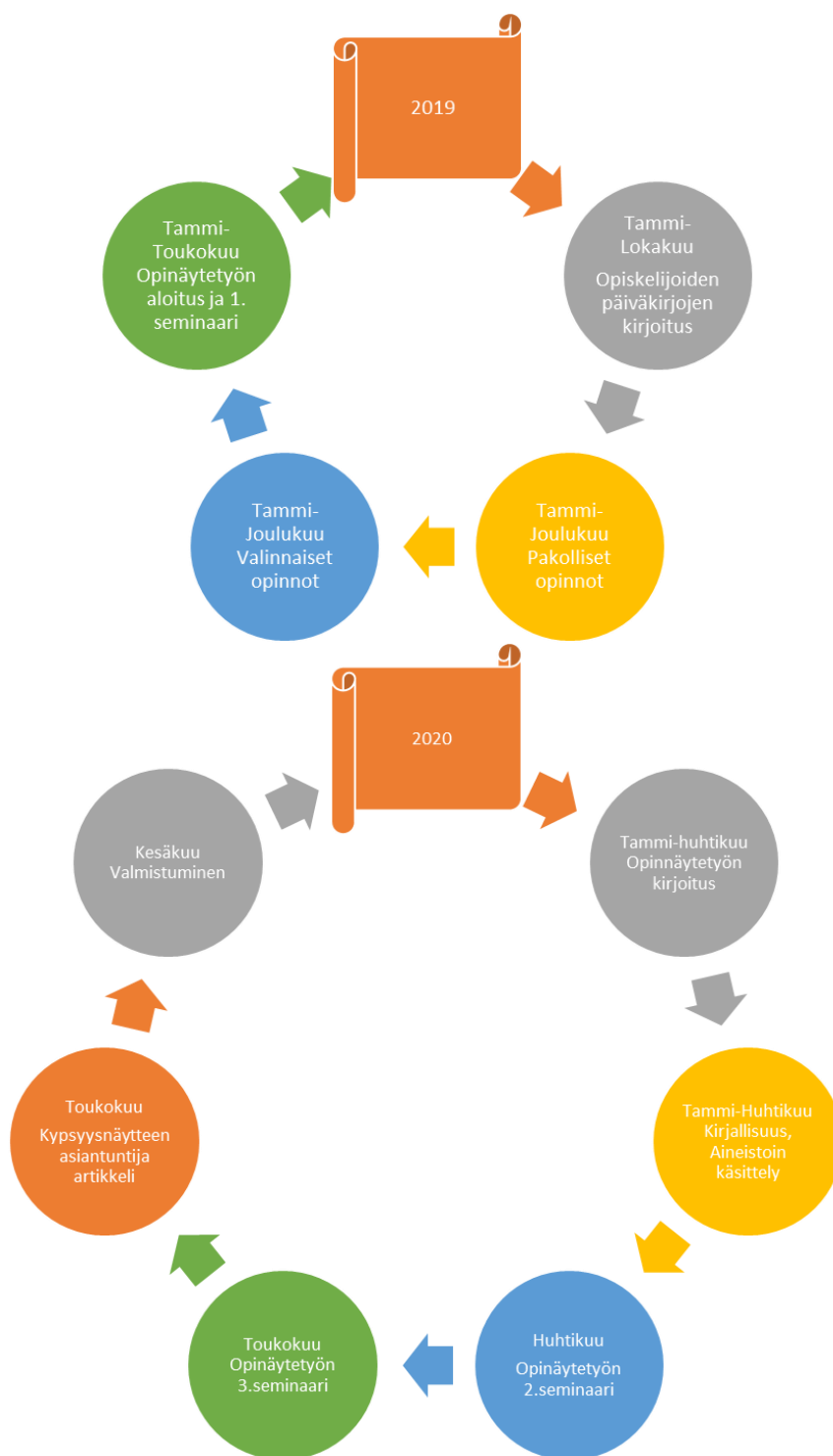
Tutkimusmenetelmänä on käytetty toimintatutkimusta, jossa lähestyin neljää kaupunkilaista nuorta aikuista, puutarha-alan opiskelijaa. Heidän päiväkirjojensa avulla sain tuntea, millä tasolla heidän ympäristöhavainnointinsa on ja kuinka se kehittyy opintojen edetessä. Onko heillä kiinnostusta vaikuttaa vihreän kaupunkiympäristön säilyttämiseen ja rakentamiseen. Opettajana kiinnostus heräsi opetuksen toimintatapoihin ja niiden kehittämiseen, joilla opiskelijoiden kestävän kehityksen oppimista voidaan edistää. On kiinnostavaa havaita, millaisia haasteita ja mahdollisuuksia uusi opetussuunnitelma tuo opetukseen ja yhteistyöhön viheralan yritysten kanssa. Tutkimus laajeni käsittelemään opiskelijoiden

vaikutusmahdollisuuksia omaan elinympäristöön ja minkälaisia keinoja heillä on käytössä kansalaisvaikuttamisen lisäksi vaikuttaa kaavoitukseen ja viheralueiden suunnitteluun.

Tiedossani ei ole saman tyyppistä tutkimusaineistoa, mutta lähestyin aihetta ympäristökasvatukseen näkökulmasta siihen liittyvien julkaisujen avulla. Myös kaupunkiympäristön kehittämissuunnitteluun liittyvä kirjallisuus on auttanut muodostamaan käsityksen mihin suuntaan tiivistyvä kaupunkirakentaminen on menossa ja minkä toimenpiteiden katsotaan rakentavan kestävä kehityksen toiminnalla hyvää kaupunkiympäristöä ja parempaa elämää kaupunkilaisille.

Puutarha-alan opetussuunnitelma muuttuu vuonna 2021, joten tämän tutkimus pohjautuu luonnosvaiheessa olevaan versioon. Valmistuessaan opetussuunnitelma on erilainen kuin tässä opinnäytetyössä käytetty versio.

1.1 Tutkimustyön aikataulu

Kuvio 1. Tutkimustyön aikataulu

2 PUUTARHA-ALAN KOULUTUS

2.1 Opetussuunnitelma

Puutarha-alan opetussuunnitelma on muuttunut useaan kertaan vuosien varrella. Aikaisemmin koulussa opittiin kaikki tarvittava työelämää varten. Nyt oppimista voi tapahtua muuallakin kuin vain koulussa. Viheralueiden ylläpitotöihin hakeutuu kesällä paljon nuoria suoraan peruskoulusta tai lukiosta. Opiskelu on siirtymässä yrityksiin, kaupunkien ja kuntien työpaikoille. Oppilaitos tekee alan opiskelijalle koulutussopimuksen, jotta oppilaitos voi valvoa opiskelijan saavan opetussuunnitelman mukaista koulutusta.

Tutkinnon perusteissa korostetaan osaamista ja työelämälähtöisyyttä sekä opiskelijoiden yksilöllisiä ja joustavia opintopolkuja. Tutkinnon laajuus määritellään osaamispisteillä. Ajan mittaamisen sijasta nyt mitataan osaamista. Tämän tarkoituksena on saada oppijan osaaminen ja sen kehittymisen tuki keskiöön (Omnia 2018.) Osaamisperusteisuus kuvaa opiskelijan osaamista riippumatta koulutuksen järjestämismuodosta. Osaamista voi siis karttua koulussa, työssäoppimisjaksolla, kesä- tai viikonlopputöissä tai vapaa-ajalla. Opiskelijalla on oikeus esittää osaamisen tunnistamista ja tunnustamista muualla hankitun osaamisen perusteella, joka suoritetaan näyttötehtävien muodossa työssäoppimispaikoissa (Omnia 2018.) Oppilaitoksessa harjoitellaan erilaisia alan työtehtäviä ja opiskellaan teoriaopintoja, joiden tarkoitus on syventää ammatillista tietämystä. Puutarha-alalla tärkeä on ymmärtää myös kasvillisuuteen ja maaperään vaikuttavat biologiset ja ekologiset tekijät.

Opinnot kestävät maksimissaan kolme vuotta, mutta nyt on mahdollisuus valmistua myös nopeammin. Pohjakoulutuksella ei ole niin suurta merkitystä kuin aikaisemmin ja yhteisiä opintoja voidaan myös lukea hyväksi ammatillisiin opintoihin. Valmistumispäiviä voi olla kerran kuukaudessa oppilaitoksen mukaan.

Elokuussa 2016 käyttöön otettu uudistus perustuu eurooppalaiseen opintopisteiden (EVCET) siirto- ja kerryttämijärjestelmään, jonka avulla tuetaan muun muassa muualla suoritettujen opintojen tunnistamista, tunnustamista ja hyödyntämistä osana tutkintoja.

2.2 Tutkinnon muodostuminen

Puutarha-alan perustutkinnon laajuus on 180 osaamispistettä, osp, josta ammatillisia opintoja on 145 osp ja yhteisiä tutkinnon osia 35 osp. (peda.net.)

Puutarha-ala perustutkinto jaetaan kolmeen eri osaamisalaan: kukka- ja puutarhakauppa, puutarhatuotanto ja viherala. Puutarha-alan perustutkinnon suorittaneella on laaja-alaiset ammatilliset perusvalmiudet puutarha-alan eri tehtäviin sekä jatko-opintoihin. Lisäksi

hänellä on erikoistuneempi osaaminen ja työelämän edellyttämä ammattitaito osaamisalansa pakollisen 60 osp tutkinnon osan osa-alueella sekä syvällisempää osaamista ammatillisten valinnaisten tutkinnon osien osa-alueilta. (Omnia 2020.)

Espoon seudun koulutuskuntayhtymän ammattiopisto Omniassa voi suorittaa puutarha-alan perustutkinnon viheralan osaamisalalta, josta valmistuu puutarhuriksi. Osaamisalaa voi opiskella sekä lähi- että monimuotototeutuksena. (Omnia 2020.)

Viheralan osaamisalan suorittanut puutarhuri osaa rakentaa ja ylläpitää turvallisia, viihtyisiä ja luonnon monimuotoisuutta tukevia ympäristöjä. Hän tuntee viherrakentamisen materiaalit ja osaa käsitellä niitä oikein. Hän osaa tulkita viherrakentamisen ja kunnossapidon asiakirjoja ja noudattaa alan laatuvaatimuksia. Hän osaa käyttää viheralueiden rakentamisessa ja ylläpidossa käytettäviä koneita ja laitteita. (Omnia 2020.)

Opiskelija osaa

- tunnistaa alan töissä puutarhakasveja
- lisätä ja istuttaa puutarhakasveja
- hoitaa tavanomaisia puutarhakasveja
- toimia asiakaspalvelutilanteessa puutarha-alan eri tehtävissä
- käyttää päivittäisissä ja kausittaisissa puutarhatöissä koneita, laitteita ja työkaluja kuten traktoria, jysintä, ruohon- ja siimaleikkuria sekä pientyövälineitä
- huolehtia työtehtäviinsä kuuluvasta jätehuollosta
- tunnistaa työhön ja työympäristöön liittyvät vaarat ja terveyshaitat
- ottaa työssään huomioon toiminnan turvallisuuden ja vastuullisuuden sekä lainsäädännön
- opiskelijalla tai tutkinnon suorittajalla on ajantasaisen kasvinsuojelulainelainsäädännön mukainen tutkinto
- työturvallisuuskortin suorittamiseen vaadittavat valmiudet
- omaa tiedollisesti ja taidollisesti EA1 vastaavat taidot
- ylläpitää työkykyä
- käyttää työtehtäväänsä kuuluvia suojaimia
- edistää kestävä kehityksen toimintatapoja

Kestävä kehitys on mainittu nimeltä opetussuunnitelman perusteissa yhtenä opintokokonaisuutena ja lisäksi eri oppiaineiden tavoitteissa. Kestävän kehityksen käsite sisältää ekologisen, taloudellisen, sosiaalisen ja kulttuurisen näkökulman, ja ne kaikki ovat esillä opetussuunnitelman perusteissa (peda.net.)

Kestävän kehityksen päämääränä on:

-lisätä ymmärrystä ihmisen hyvinvoinnin, talouden ja ympäristönsuojelun välisestä yhteydestä tavoitteena ekotehokas hyvinvointiyhteiskunta

-lisätä ymmärrystä omasta kulttuuriperinnöstä, erilaisista kulttuureista, ihmisryhmien välisen luottamuksen edellytyksistä ja oikeudenmukaisuudesta

-lisätä valmiuksia havaita muutoksia luonnossa, yhteiskunnassa ja ihmisen hyvinvoinnissa sekä selvittää niiden syitä ja seurauksia sekä omassa ympäristössä että globaalilla tasolla-saada aikaan muutoksia arkikäytänteissä ja sitoutumista kestävään elämäntapaan

-lisätä valmiuksia ja motivaatiota osallistumiseen ja vaikuttamiseen kansalaisena

(Kestävän kehityksen toimikunnan koulutusjaosto 2006, 13.)

Ekologista kestävä kehitystä voidaan koulussa toteuttaa ympäristökasvatuksen ja ympäristöystävällisten arkikäytäntöjen kautta. Näitä taitoja ammatillisella opiskelijalla on jo tullessaan opiskelemaan puutarha-alaa, jos hän on saanut peruskoulussa ympäristökasvatusta. Vuonna 1992 Suomen Unesco-toimikunnassa laadittiin raportti, jossa korostettiin ympäristökasvatuksen roolia kaikilla koulutuksen tasoilla ja tuo raportti määritteli suuntaviivat suomalaiselle ympäristökasvatukselle nykypäivään saakka. (opetus- ja kulttuuriministeriö 1992.)

Sosiaalisen ja kulttuurisen kestävyiden arvoperustana ovat mm. tasa-arvo, demokratia, oikeudenmukaisuus, toisen kunnioittaminen, monikulttuurisuus, ihmisoikeudet, osallisuus ja yhteisöllisyys. Oppilaitoksen arvoperustan tuoma toimintakulttuuri, jonka tulisi pyrkiä demokratiaan ja osallisuuteen. Pääkaupunkiseudun ammatillinen opiskelija joutuu osallistumaan näiden taitojen kehittämiseen päivittäin. Kohtaamiset erilaisista taustoista tulevien nuorten kanssa, joissa koulutyö tukee erilaisilla toimilla (oppilashuolto, erityisopetus, maahanmuuttajaopetus), jotta turvataan opiskelijoiden perusoikeudet ja tasavertaiset mahdollisuudet hyvinvointiin. Elämänhallintataidot ja kestävä elämäntapojen tavoittelu ovat hyvin eritasoisia opetusryhmissä, joissa on ikäluokiltaan 16-58-vuotiaita opiskelijoita.

Taloudellista kestävyttä voidaan toteuttaa sekä koulun omassa arjessa että opetuksessa. Taloudellisesti kestävä kehityksen tavoitteista oppilaitoksilla on mahdollisuuksia edistää

ennen kaikkea luonnonvarojen ja energian käytön minimointia sekä ympäristövastuullista kuluttamista. Puutarha-alan koulutuksessa viherrakentamisen työtehtävissä kierrätysmateriaalien käyttö on yleistynyt. Säästäväisyyttä opetellaan jatkuvasti ja ilmastonmuutos on suunnannut rakentamista ekologiseen kestävyYTEEN.

Puutarha-alan perustutkinnon opetussuunnitelma on muuttumassa, ja sen luonnos on ollut nähtävillä opetushallituksen sivuilla ja lausuntokierros on päättynyt 2.12.2019. Jo luonnoksesta on nähtävillä, miten hyvin ilmastonmuutos ja kestävä kehitys on otettu huomioon tulevaisuuden opetuksessa.

Kestävä kehitys tutkintoon ”punaisena lankana”

26/03/2020 | Opetushallitus

5

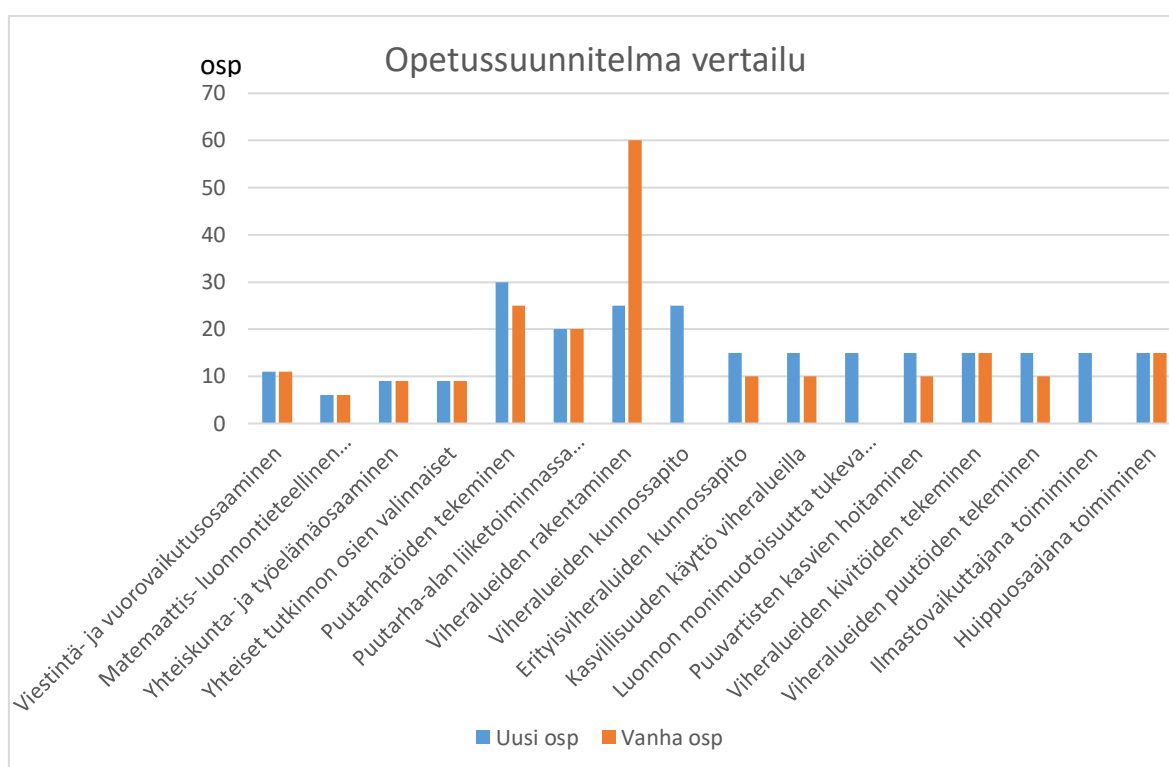
Kuvio 2. Uuden opetussuunnitelman linjaus Puutarha-alan pt verkkotyöpaja 6.9.2019

Vertailin vanhaa ja uutta luonnos vaiheessa olevaa opetussuunnitelmaa, jossa on paljon säilytetty samoja sisältöjä eri tutkinnon osissa, mutta nimikkeitä on haluttu muuttaa ja painotus on entisestään lisännyt työelämässä oppimista. Joidenkin valinnaisten tutkinnon osien näyttöjen suorittaminen on edelleen haasteellista työssäoppimispaikoissa. Kestävää kehitystä tukevia uusia valinnaisia tutkinnon osia ovat luonnon monimuotoisuutta tukeva puutarhanhoito 15 osp (osaamispistettä) ja ilmastovaikuttajana toimiminen 15 osp.

Luonnosvaiheessa olevassa versiossa korostetaan lisää seuraavia asioita: ammatillisen koulutuksen tuottama osaaminen uudistaa työelämää ja yhteiskuntaa. Ammatillinen koulutus tukee yksilöiden ja yhteisöjen taitoa tehdä ratkaisuja eettisen ja kriittisen pohdinnan, toisen asemaan asettumisen ja tietoon perustuvan harkinnan avulla. Osallisuus, toimijuus ja yhteisöllisyys korostuvat ammatillisen koulutuksen toiminnassa.

Ammatillinen koulutus edistää tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä hyvinvointia ja demokratiaa. Ihmisoikeuksien kunnioittaminen, suvaitsevaisuus, erilaisuus ja kulttuurinen moninaisuus nähdään rikkautena ja ne toteutuvat koulutuksessa.

Ammatillisessa koulutuksessa ymmärretään kestävän elämäntavan välttämättömyys ja rakennetaan osaamisperustaa ympäristön ja kansalaisen hyvinvointia edistävälle taloudelle. Ammatillinen koulutus lisää ymmärrystä luonnonvarojen kestävästä käytöstä, ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta sekä luonnon monimuotoisuuden säilyttämisestä omassa toiminnassa ja globaalisti. Arvoperusta toteutuu ammatillisen koulutuksen toimintakulttuurissa, osaamisen hankkimisessa ja oppimisympäristöissä. (Uusi puutarha-alan opetussuunnitelmaluonnos 2020).

Kuvio 3. Puutarha-alan vanhan ja uuden opetussuunnitelman osaamispisteiden (osp) vertailu ja opintokokonaisuudet

Kuviossa 3. yksi suurimmista muuttujista on vanhan opetussuunnitelman viheralan osaamisalan pakollinen 60 osp opintojakso viheralueiden rakentaminen ja ylläpitötöiden tekeminen on jakautunut uudessa kahdeksi 25 osp jaksoksi viheralueiden rakentaminen ja viheralueiden kunnossapito. Valinnaiset ovat uudessa kaikki laajuudeltaan samansuuruisia 15 osaamispisteen kokonaisuuksia, joka helpottaa opettajan opintasuoritusten

seuraamista ja toteutumista työssäoppimispaikoilla. Uusina valinnaisina ovat luonnon monimuotoisuutta tukeva puutarhanhoito ja ilmastovaikuttajana toimiminen.

2.3 Kestävän ympäristörakentamisen haasteet puutarha-alan opetuksessa

Kestävän kehityksen mukainen toiminta on haaste, johon kaikkien toimijoiden myös viheralalla on sitouduttava. Viheralaaan liittyy monia kansainvälisiä, kansallisia ja paikallisen tason haasteita. Niitä ovat ilmastonmuutos, luonnon monimuotoisuuden vähentäminen, eliöiden elinympäristöjen hävittäminen, kaupungistuminen ja väestön ikääntyminen. Haasteet edellyttävät monimutkaisuudessaan eri osaamisalojen yhdistämistä ja yhteistyötä. Sopeuttamalla toimintaa kestävän kehityksen mukaiseksi voidaan muutoksia hidastaa ja paikallisesti estää. (Weckman 2018, 6.)

Kestävä kehitys tarkoittaa sellaista ihmistoimintaa, joka voisi luonnon ja ihmiskunnan karsimatta jatkua määräämättömän pitkälle tulevaisuuteen. Se on toimintaa, jossa koko ihmiskunnan tarpeet tyydytetään viemättä tulevien sukupolvien mahdollisuuksia tyydyttää omat tarpeensa. Samalla luonnon monimuotoisuus säilyy. (Peda.net 2018).

Kansalainen lajittelee ja kierrättää kemikaaleja, muovia ja orgaanisia jätteitä sekä valitsee ja käyttää ympäristöystävällisiä materiaaleja ja työmenetelmiä. Työskentelee luontoa kunnioittaen sekä huolehtii työtehtävänsä liittyvien jätteiden tarkoituksenmukaisesta jatkokäsittelystä.

Näitä taitoja opiskelijan olisi hankittava puutarhuriksi opiskellessaan. Haasteelliseksi osoittautuu kuitenkin jo oppimisympäristöjen erilaisuudet, eikä oppilaitoksissakaan asiat ole aina asianmukaisesti hoidettu. Opettajilta puuttuu osaamista ja oppimateriaalit ovat vasta kehitteillä ammatilliseen koulutukseen. Viheralalla on monenlaisia toimijoita, joille taloudellinen tulos on tärkeämpää kuin toimia kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Myös rakennettavien kohteiden suunnitelmat ovat tehty jo aikana, jolloin maa- ja rakennuslaki ei vaatinut noudattamaan luonnonympäristöä huomioivia hyviä käytänteitä. Aikaisemmin mainittu Kestävän ympäristörakentamisen (KESY) toimintamalli asettaa tavoitteet mutta se ei ole velvoittava tai pakottava ohjeisto. KESY-toimintamalli osoittaa toimintasuunnan, vastaa kestävän kehityksen yleisiin tavoitteisiin soveltaen niitä viheralalle.

Pääkaupunkiseutu on rakentunut aikana, jolloin kaavoitettiin asuinalueita autoilevan asukkaan näkökulmasta. Vielä 1990-luvulla kaavoituksessa oli valitsevana ajatteluna, että rakentamiseen sopimattomat paikat jätetään automaattisesti viheralueiksi. Luontoympäristön suojelemisesta ei paljon puhuttu. Viherrakentamiseen kelpaamattomat maa-ainekset vaihdettiin uusiin, eri yritysten tekemiin tuotteisiin, joissa oli optimaaliset ravinnearvot

istutettaville puuvartisille koristekasveille. Rakennuspaikoilla olemassa olevaa kasvillisuutta poistettiin runsaasti. Tämä on tyypillinen ympäristö, jossa tänä päivänä puutarha-alaa opiskeleva nuori tai aikuinen on kasvanut ja elänyt. Myös näiden viheralueiden kunnossapitotyöt on tehty hyvin tehokkaasti käyttäen kemiallisia lannoitteita ja kasvinsuojelua-aineita. Syksyiset lehdet on pitänyt poistaa hyvinkin tarkasti, ne on nähty jopa epäsiisteytenä kaupunkiympäristössä. Viheralueiden hoitoluokituksissa on määritelty mitä kunnossapitoon liittyviä toimenpiteitä pitää milloinkin tehdä. Tämä hoitoluokitus on nyt myös muuttunut kestävän kaupunkiympäristön rakentamisen myötä.

Nyt 2010-luvun jälkeen rakennetut asuinalueet ja kauppakeskukset ovat siirtyneet uusiin kestävän kehityksen tuomiin rakennusratkaisuihin. Viherkatot ovat yleistymässä, huleveisiä viivytetään tonteilla, kaupunkiviljely lisääntyy jne. Puutarhuriopiskelija pääsee jo harjoittelemaan näitä taitoja työssäoppimisjakson aikana, jos sattuu pääsemään yritykseen, joka rakentaa kestävää kaupunkiympäristöä.

Kaupunkien kunnossapitotöissä työkoneet ja -laitteet ovat muuttumassa polttomootorikäyttöisistä akkukäyttöisiin. Puutarha-alan opiskelija tarvitsee ajokortin, vaikka itsellä ei autoa olisikaan, sillä viherrakentamisen ja -kunnossapidon kohteet sijaitsevat hajanaisesti kaupunkiympäristössä. Autot ovat muuttumassa sähköautoiksi. Kaikki nämä muutokset koskevat myös opettajia, jotka itse ovat saaneet perinteisen puutarha-alan koulutuksen 80- ja 90-luvuilla. Riittääkö oppilaitoksilla resursseja tehdä tätä muutosta, kun ammatillisesta koulutuksesta leikataan rahoitusta vähän väliä?

Luontosuhde on heikentynyt monilla opiskelijoilla. Tutkimusten mukaan Suomessa keski-verta kaupunkilainen viettää ajastaan jopa 80 prosenttia sisätiloissa. Nykynuorilla on enemmän kokemusta asfaltista, betonista, lasista ja muovista kuin ruhosta, puista tai perhosista. Myös maaseudulla asuvien ihmisten suhde luontoon on muuttunut ratkaisevasti: siinä missä ennen oltiin ja toimittiin luonnon kanssa ympäri vuoden eri olosuhteissa ja vuorokauden aikoina, nyt luontoon mennään enää lähinnä pistäytymään. (Mannon 2010, 7.) Tämän suuntainen kehitys ei paranna ihmisten luontosuhdetta, jonka lisäksi nykyiseen tilanteeseen on tuonut vallitsevaa yhteiskuntarakennetta palveleva koulutuspolitiikka, tiedonvälitys ja kaupunkiympäristöä suosiva asuminen.

Parhaiten puutarha-alan koulutuksesta suoriutuvat henkilöt, joilla on aikaisempaa kokemusta puutarhan hoitotöistä tai sukulaisia tai perheen kesäpaikka maaseudulla. Myös harrastuneisuus kaupunkiviljelyyn tai viherkasvien hoitoon motivoi opiskelijaa suoriutumaan paremmin opinnoista.

Työelämästä on tullut palautetta viimeisen kymmenen vuoden aikana, että viheralan opiskelijat eivät tunnista kasveja. Perusopetuksessa yhteys luontoon on jossakin vaiheessa

katkennut, ja voi vain pohtia, ovatko syynä vähentyneet biologian tuntimäärät. Lukioista tulevilla opiskelijoilla kasvibiologian kursseja on vähennetty. Nyt ammattikoulutukseen tultaessa kasvien tunnistaminen vie paljon aikaa ja on pois muusta opiskelusta. Onneksi tilanne on nyt korjaantumassa, sillä Suomi on ollut mukana OECD:n CERI:n ENSI (Environment and School Initiatives) ympäristöhankkeessa sen alusta alkaen eli vuodesta 1986. Hankkeen alkuperäisenä tavoitteena on ollut tukea oppilaitosten pyrkimyksiä parantaa ympäristön tilaa, edistää alueellisten yhteistyöverkostojen kehittymistä ympäristönkasvatuksen alueelle, virittää ympäristökasvatuksen tutkimusta sekä tehdä suosituksia oppilaitosten ympäristökasvatusta tukeviksi periaatteiksi. (Houtsonen & Åhlberg 2005, 5.) Näiden edellä mainittujen toimenpiteiden kehitys ei näy ammatillisessa koulutuksessa. Myös perusopetuksessa opettajan rooli on tärkeä, opettaja on ympäristökasvatuksen asiantuntija ja kiinnostunut kehittämään opetusta luonnonympäristömyönteiseksi.

Biodiversiteettiä tai muita biologisia ilmiöitä ei voida vaalia, suojella, tutkia tai ymmärtää syvällisesti ilman lajituntemustaitoja. Ilman lajituntemusta kyky hahmottaa luontoa ja ekosysteemin rakennetta ja toimintaa on vaillinainen (Ruuhijärvi 1968.) Ilman lajituntemusta suhde luontoon jää pinnalliseksi, ympäristöherkkyys jää vaillinaiseksi ja halu suojella luontoa ja sen monimuotoisuutta voi jäädä syntymättä (Wahlström 1997.)

Luonnon ja kasvien monimuotoisuus köyhtyy yhä kiihtyvällä vauhdilla. Olisi löydettävä keinoja pysäyttää tai edes hidastaa tätä kehitystä, sillä ihminen tarvitsee tulevaisuudessakin elääkseen kasveja. Luontoa täytyisi osata käyttää kestävällä tavalla, kestävä kehityksen hengessä. Miten biodiversiteetin ja siitä huolehtimisen merkitys aukeaa tavalliselle nuorelle, joka viettää suurimman osan vapaa-ajastaan kotona tietokoneella pelaten tai televisiota katsellen ja joka ei erota kuusta männystä (Helsingin kaupungin nuorisoasiankeskus 1997; Kasvi 2001; Kinnunen 2004,107.)

Kaupunkilaiset lapset eivät liiku pihalla ja metsissä riittävästi, leikit ovat siirtyneet sisälle huoneisiin, joissa tietokoneet ja tabletit ovat vieneet lapset virtuaalimaailmaan. Luonto voi tarjota lapsille sellaisia elämyksiä, kokemuksia ja tunteita, joita hän ei muuten voisi kokea. Luonnosta nuori voi saada sellaisia tietoja ja taitoja, joita hän ei ehkä koskaan voi oppia lukemalla. Luonnossa myös kehittyvät monet kognitiiviset taidot, kuten ajattelun eri prosessit, havaintojentekotaidot, luokittelutaidot ja hahmottaminen, jotka ovat ihmisen kaikissa toiminnaissa perusedellytyksenä (Ahtee, Kankaanrinta & Virtanen 1994.) Luonnossa voi myös vain rauhoittua tai virkistyä. (Kaasinen 2005,106.) Onneksi tilanne on korjaantumassa, sillä varhaiskasvatuksessa on menossa erilaisia kokeiluja päiväkotien toimintatavoista. On todettu lasten pysyvän terveempinä, kun päiväkodin piha-alue on kasvillisuudeltaan metsäpohjaa, kuntaa. Muutenkin lapsia viedään luontoretkille päiväkodeista ja kouluista. Jopa eri oppiaineita on integroitu ulkona tapahtuvaan opetukseen. Esimerkiksi

Lahden kaupungilla on pitkään ollut ympäristökasvattaja, joka tekee yhteistyötä päiväkotien ja koulujen kanssa sekä toteuttaa eri kokeiluja niissä.

Myös opettajille on suunnattu erilaisia koulutuksia ja hankkeita, joista he saavat apua opetukseen luonnonympäristössä. Toiminta on lähtenyt tehokkaammin liikkeelle vuonna 2016 perusopetuksen opetussuunnitelman muuttuessa. MAPPA-hakupalvelun avulla löytää verkosta helposti eri ympäristökasvatustahojen tuottamaa materiaalia. Palvelu toimii työkaluna ja tukena kouluille, päiväkodeille, luonto- ja ympäristökoulujen opettajille, järjestöille sekä muille ympäristökasvattajille. Lisäksi materiaalin tuottajat saavat MAPPAn kautta omat materiaalinsa paremmin esille sekä laajempaan käyttöön.

Tällä hetkellä 2000-luvun nuoret, jotka ovat ammatillisessa koulutuksessa joutuvat vielä tekemään paljon töitä, jotta heidän luontosuhteensa ja ympäristötietoisuus kehittyvät. Opettajilla on ratkaiseva rooli tuoda esille opetuksessa näitä kestävän kehityksen ympäristönrakentamisen hyviä käytänteitä. Suomen Ympäristöopisto SYKLI:n koulutussarja tarjoaa käytännön työkaluja ympäristötiedon soveltamiseen ja hyödyntämiseen opetuksessa.

Luontosuhteen tärkeys korostuu puutarha-alan koulutuksessa siksi, koska viherrakentaminen ja kunnossapitotöiden tekeminen suuntautuu enemmän olemassa olevan ympäristön säilyttämiseen kuin uudisrakentamiseen. Opiskelijan on tunnistettava ympäristön erityispiirteet ja tunnistettava enemmän luonnon kasvillisuutta kuin koskaan aikaisemmin puutarha-alan koulutuksen aikana. Myös kasvintuhoojat ja hyötyeläimet ovat oppimistavoitteissa, koska niiden määrä ja eri lajit ovat kasvussa. Biologian opintojen määrää pitäisi lisätä syventävissä opinnoissa, jotta puutarhuri kykenee hoitamaan työnsä ammattitaitoisesti.

3 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS, TAVOITE JA TOTEUTTAMISMENETELMÄT

3.1 Tarkoitus ja tavoite

Tässä opinnäytetyössä tutkimus- ja kehittämistyön tavoite on selvittää pienen toimintatutkimuksen avulla alalle hakeutuneiden opiskelijoiden käsityksiä ympäristöstä ja ympäristön havainnointia, erityisesti kohdistuen kaupunkiluontoon ja viherympäristöön. Tutkimuksen toisena tavoitteena on analysoida ja pohtia puutarha-alan uuden opetussuunnitelman asettamia tavoitteita ja opetussisältöjen muutosta niin opiskelijoille kuin alan opettajillekin.

Omnia koulutuksessa puutarha-alan perustutkinto, viheralan osaamisala alkoi elokuussa 2019 ja opiskelijoita on tullut enemmän kuin koskaan aikaisemmin. Opetus on muuttumassa entistä enemmän työelämälähtöiseksi, jolloin opintoja voi suorittaa erilaisissa alan yrityksissä. Kestävä kehitys jää usein vain sanoiksi opiskelijan mieleen ja jätteidenlajittelu hallitaan, vaikka kysymyksessä on paljon laajemmasta käsitteestä; elämäntavasta, asenteista, arvoista ja toimintavoista. Opettajana minulla on mahdollisuus olla mukana tässä kehityksessä ja puutarha-alan muutoksessa, johon vaikuttavat ilmaston lämpeneminen ja sen tuomat haasteet.

Puutarha-alan opetussuunnitelma on muuttunut. Ammattialan arvoperusta on määritelty siten, että puutarhatuotannon ammattilaiset edustavat arvoja, jotka lisäävät ihmisten hyvinvointia ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä. Puutarha-alan ammattilainen tekee ympäristöä suojelevia valintoja ja edistää kestävän kehityksen mukaista toimintaa työtehtävissään. Opetussuunnitelmassa kestävä kehityksen toimintatapojen edistäminen on jokaisen opintojakson ammattitaitovaatimuksena.

Opetuksen näkökulmasta tavoitteena on opiskelija, joka on sisäistänyt edellä mainitut asiat ja joita hän toteuttaa ammatillisesti kestävän kaupunkiympäristön rakentamisessa sekä tulevaisuuden hyvinvoivana asukkaana. Käytännössä uudet opiskelijat alkavat toimimaan ja vaikuttamaan asuinalueensa kehittämiseen aktiivina kansalaisena. Opetuksessa voidaan hyödyntää kaupunkilaisen nuoren osallistumiseen ja osallistamiseen liittyviä menetelmiä, joita he toteuttavat työssäoppimisen kautta erilaisissa projekteissa viheralan yritysten kanssa. Sosiaalinen ja kulttuurinen kestävä kehitys paranee, stressi, mielenterveysongelmat ja syrjäytyminen vähenee. Nuoret kehittäisivät kaupunkiympäristöä sellaiseksi, jossa viihdytään myös vapaa-aikana. Ei tarvitse lähteä maalle etsimään mielenrauhaa. Pääkaupunkiseudulla tilanne on jo huolestuttava, mutta ongelma näkyy myös pienemmissä kaupungeissa. Ihmisen (opiskelijan) toimintaa muuttamalla päästään eteenpäin.

Viheralalla, Viherympäristöliitto on allekirjoittanut myös Kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumuksen. ”Suomi, jonka haluamme 2050” - yhteiskuntasitoumuksessa julkishallinto yhdessä muiden toimijoiden kanssa sitoutuu edistämään kestävästä kehitystä kaikessa työssä ja toiminnassaan. Yhteiskuntasitoumus on yhteinen pitkän aikavälin tahtotila tulevaisuuden Suomesta. Yhteisymmärrys muutoksen välttämättömyydestä on sitoumuksen perusta. Sitoumus on keskeinen väline YK:n kestävästä kehityksen toimintaohjelman toteuttamisessa. Sitoumuksessa sovitaan toimintatavoista ja tavoitteista hyvän elämän mahdollistamiseksi nyt ja tuleville sukupolville. (Weckman 2018, 7.) Sitoutuminen ei yksin riitä, tarvitaan käytännön toimia, jo yksin tiedottaminen vie oman aikansa. Kestävän kehityksen toimintapa vaatii ennen kaikkea asennemuutosta ja myös totuttujen käytäntöjen uudelleenajattelua.

Puutarha-alan /viheralan opetukseen on tulossa paljon uusia sisältöjä ja käsitteitä, kuten ekosysteemipalvelut, asukkaiden osallisuus, kaupunkiviljely, kiertotalous, hiilinielu, korjausvelka, vihertehokkuus, luontokokemuksen monikanavaisuus, taskupuistot. (Liite 1)

Näiden asioiden omaksuminen ei tapahdu hetkessä, joten ammattiin opiskelevien opiskelijoiden kiinnostus täytyy saada heräämään koulutuksen aikana. Myös opettajien ammattitaidon päivittäminen on tarpeellista, jotta pystytään vastaamaan uuden opetussuunnitelman tuomiin haasteisiin.

3.2 Toteuttamismenetelmät

Käytän tässä opinnäytetyössä laadullisen tutkimuksen tiedonhankinnan strategioita. Laadullisessa tutkimuksessa usein korostetaan tutkimusasetelman avoimuutta, joka vaikuttaa tutkimuksen luotettavuuden tarkasteluun. Aineiston kerääminen tähän tutkimukseen on vaikuttanut työskentelyyni siten, että tutkimusprosessin edetessä näkemykseni ja tulkinnat ovat muuttuneet ja kehittyneet. Tämän työn toteuttaminen pyritään kuvaamaan siten, että lukijalle muodostuu käsitys, miten tutkimuksen käsitys tutkittavasta ilmiöstä on muodostunut ja miten uskottava se on.

Käytän toimintatutkimusta, koska haluan nähdä muutoksen opiskelijan toimintatapojen muutoksena. Olen itse mukana tässä muutosprosessissa, sillä tutkimusaineiston hankinnassa on käytetty dokumentointia ja osallistuvaa havainnointia, jolloin tutkijan ja tutkittavan kohteen vuorovaikutus muodostui merkittäväksi, eteenkin tutkijalle.

Myös etnografinen tutkimus, joka tarkoittaa ihmisistä kirjoittamista. Etnografisen tutkimuksen tarkoituksena on osallistuvan havainnoinnin keinoin ymmärtää ja analyttisesti kuvata

tutkittavaa yhteisöä ja ihmisryhmää. (Laadullisen tutkimuksen käsikirja 2006, 94.) Tässä tutkimuskohteena on kaupunkilainen nuori puutarha-alan koulutuksessa, jota havainnoidaan opetustyön kautta. Koulutuksen alussa selviää myös, minkälainen ympäristön havainnointi kyky hänellä on ollut alalle tullessaan ja kehittykö se koulutuksen aikana.

Toimintatutkimus on lähestymistapa, tutkimusstrategia, joissa tutkija osallistumalla kiinteästi tutkittavana olevan kohdeyhteisön elämään pyrkii yhdessä kohdeyhteisön kanssa ratkaisemaan jotkin ratkaiseviksi aiotut ongelmat, saavuttamaan yhdessä kohdeyhteisön kanssa asetetut tavoitteet ja päämäärät, tutkimalla näiden ongelmien ilmenemistä, synty- ja kehitysehtoja ja niiden ratkaisuun johtavia teitä sekä toimimalla saadun tiedon ja kehitettyjen ratkaisuvaihtoehtojen pohjalta yhdessä kohdeyhteisön jäsenten kanssa ongelmien ratkaisemiseksi, tavoitteiden saavuttamiseksi, päämääriin pääsemiseksi. (Jyrkämä 1978, 39.)

Tavoitteeksi asetin, tässä tutkimuksessa selvittää, miten kaupunkilainen puutarha-alan opiskelija havainnoi rakennettua ympäristöään, kasvillisuutta, ilmaston puhtautta ja turvallista liikkumista ja vapaa-ajan viettämistä kestävässä kaupunkiympäristössä. Samalla luon uusia näkökulmia opettamiseen ja oppimiseen.

Carr ja Kemmis asettavat kolme ehtoa, jotta tutkimusta voitaisiin kutsua toimintatutkimukseksi:

1. Projektin tarkoituksena on sosiaalisen kohteen tai ryhmän kehittäminen.
2. Projekti toteutetaan spiraalimaisena syklinä, johon kuuluvat seuraavat vaiheet: suunnittelu, toiminta, havainnointi ja reflektointi.
3. Projektin jäsenet osallistuvat aktiivisesti kaikkiin tutkimusprosessin vaiheisiin.

Suunnitteluvaihe lähti liikkeelle omasta aloitteestani, sillä tämä on keskeinen asia tässä tutkimuksen viitekehyksessä. Valikoin joukosta pääkaupunkiseudun nuoria aikuisia, joiden tiesin sitoutuvan projektiin.

Suunnittelu sai aikaan toiminnan, jossa annoin osallistujille tehtävän täyttää päiväkirjaa ja toimia melko vapaasti, jotta kaikki potentiaali tulisi käyttöön. Käytännön toiminta osoittautui kuitenkin haasteelliseksi, sillä osallistujat eivät ole tottuneet kirjoittamaan tekstejä.

Päiväkirjojen tekstien lukemisen jälkeen tein seuraavia havaintoja opiskelijoista. Heissä näkyy selvästi, onko opiskelija suorittanut lukion, sillä peruskoulupohjainen tai jo aikaisemman toisen asteen tutkinnon opiskelija ei ole tottunut kirjoittamaan pitkiä tekstejä. Jouduin tekemään kompromissin vapaan ja tiukasti ohjatun kirjoittamisen välillä ja antamaan lisätehtäviä prosessin aikana. Osallistujat palauttivat päiväkirjat, joista tein havaintoja, joiden

pohjalta muutin tutkimukseni suuntaa ja sisältöä. Tutkimukseni lähtee liikkeelle opettamiseen ja oppimiseen liittyvästä näkökulmasta. Miten opettajana voin edistää opiskelijan myönteistä asennetta ilmastonmuutoksen tuomiin ympäristönrakentamisen haasteisiin? Minkälainen luontosuhde opiskelijoilla on tai kuinka paljon he ovat saaneet ympäristökasvatusta aikaisemmin? Miten tärkeäksi he kokevat oman elinympäristönsä ja kaupungin uudisrakentamiseen liittyvät muutokset?

3.2.1 Valitut opiskelijat

Noora

Ikä: 26 v, lapseton aviopari, koira

Asumismuoto: Kerrostalo, Pitäjänmäki

Koulutus: lähihoitaja, uudelleen koulutus

Alalle hakeutumisen syy: puutarhanhoito ja -viljely ollut harrastuksena

Lähipuisto: Strömbergin puisto

Kuva 1. Pitäjänmäen asuinalue ja lähipuisto viheralueena. (Kuva: asuntomarkkinat.fi)

Renne

Ikä 27, yksinasuva

Asuinpaikka: Kerrostalo, Helsingin keskusta

Lapsuus: Pohjois-Helsingissä

koulutus: tarjoilijan tutkinto, uudelleen koulutus,

Alalle hakeutumisen syy: kiinnostaa kaupungin tekeminen viihtyisämmäksi viherrakentamisen keinoin.

Lähipuisto: Lastenlehdon puisto ja Sinebrychoffin puisto

Kuva 2. Kalevankatu kaupunkilaisen elinympäristö Helsingissä. (Kuva: wikipedia)

Katrine

Ikä: 29 v yksinasuva, koira ja kissa,

Asuinpaikka: Kerrostalo, Helsingin keskusta

Lapsuus: Vantaalla

Koulutus: Logistiikan perustutkinto, uudelleen koulutus,

Alalle hakeutumisen syy: puutarha-ala kiinnosti, haaveena arboristin tutkinto

Lähin puisto: Hietaniemi, 200 m päässä

Kuva 3. Baana pyöräily- ja jalankulkuväylä (entinen rautatie) Pohjoisen Rautatiekadun lähellä. (Kuva: stadissa.fi)

Mika

ikä 38 v perheellinen

Asuinpaikka: Kerrostalo, Jätkänsaari, Helsinki

Lapsuus: Helsinki

Koulutus: Datanomin tutkinto, uudelleen koulutus, haaveena Maa- ja metsätieteellinen
Viikki

Lähipuisto: Hyväntoivonpuisto

Kuva 4. Hyväntoivonpuisto Helsinki, Jätkänsaaren uuden asutusalueen viheralue.

(Kuva: betoniluoma.com)

3.2.2 Päiväkirjan kirjoittaminen ympäristön havainnointiin

Valitsin viisi opiskelijaa, jotka asuvat kaupunkiympäristössä pääkaupunkiseudulla. Yksi heistä kuitenkin keskeytti koulutuksen keväällä, joten jäljelle jäi neljä nuorta aikuista opiskelijaa.

Opiskelijat täyttivät vapaamuotoisesti päiväkirjaa tammikuusta marraskuulle 2019, johon annoin kirjalliset ohjeet (Liite 2). Pyysin heitä miettimään minkälaisessa ympäristössä he tällä hetkellä asuvat. Toteutuuko kaupungissa puutarha-alan opetussuunnitelmassa mainittu kestävän kehityksen tavoitteet? He saivat tehtäväksi tarkkailla kaupunkiympäristöä, miten se vaikuttaa heihin henkisesti ja fyysisesti.

Henkisen puolen kysymykset olivat seuraavia:

- Koetko mielihyvää näkemästäsi; kaupunki rakenteet, rakennukset, kadut, kiveykset, kasvillisuus jne.?
- Häiritseekö melu, pöly, valot, sade, aurinko, jne.?
- Ihmisten kohtaaminen; onko tuttuja (tervehtiminen), ruuhkaa, jonottamista, kiire?
- Haluatko pois kaupungista, miksi?

Fyysiseen havainnointiin liittyvät kysymykset:

- Onko liikkuminen helppoa, turvallista, valitsetko eri reittejä, kuljetko puistossa vai jalkakäytävällä?
- Tuleeko liikkuessi kuuma, kylmä, kastuuko jalat, likaantuuko kengät tai vaatteet?
- Huomioiko autoilijat sinut kävellessä tai pyöräillessä?
- Kuvaile ympäristösi kohokohtia tai epäkohtia, kun liikut ulkona. Onko rakennukset vanhoja, uusia, ehjiä, kauniita, värikkäitä jne. Löytyykö kivoja istuskelupaikkoja, terasseja?
- Onko kasvillisuus hyvin hoidettua, terveitä, nuoria, vanhoja yksilöitä, ryhmiä. Suojaako kasvillisuus melulta, pölyltä, auringolta?

Aluksi pyrin siihen, että opiskelijat voivat kirjoittaa hyvin vapaamuotoisia tekstejä. Koska epämääräiseen tehtävään oli hankala tarttua ja saada heitä lisäämään kirjoittamista, aloin antamaan opiskelijoille harvakseltaan säätilan ja vuodenaikojen vaihtuessa pieniä ympäristön havainnointiin liittyviä kysymyksiä. Yhteydenpito tapahtui sosiaalisen median WhatsAppin kautta. Loimme oman ryhmän, jossa vaihdoimme kuulumisia.

Päiväkirjojen palautus oli loka- marraskuussa 2019. Kirjoitelmat olivat pääasiassa melko suppeita. Opetustilanteissa on syntynyt hyviä keskusteluja ja yli kymmenen vuoden kokemukseni opettajana antaa paljon tietoa siitä, mitä kaupunkilaiset opiskelijat odottavat viher- ja puutarha-alan tutkinnolta ja minkälaisia opetuksen sisältöjä tarvitaan, jotta heidän ympäristönsä havainnointitaidot kehittyvät.

3.2.3 Opetuksen haasteet kaupunkilaiselle opiskelijalle

Ihminen voi olla hyvinkin motivoitunut ottamaan ympäristön huomioon jokapäiväisessä toiminnassaan. Hänellä voi olla paljon tietoa, mutta se ei yksin riitä. Lisäksi täytyy olla kykyjä ja taitoja tehdä asioita siten, että ympäristölle tuleva haitta pienenee. Käytännön taitojen

hankkiminen vie aikaa. Useimmat taidot opitaan parhaiten ihmiseltä toiselle-menetelmällä. (Harju-Autti 2011, 13.) Koko ikänsä kaupungissa asuneen nuoren ympäristönä ovat toimineet rakennetut pihat, kadut ja puistot, joista luonnonläheisyys puuttuu. Vanhempien rooli on ollut tärkeä tutustuttaa lapsi lähimetsään tai niittyalueeseen. Jos tämä kontakti puuttuu, puutarha-alalle hakeutuva opiskelija on todella eriarvoisessa asemassa kuin esim. maaseudulla asuva nuori, joka on hankkinut käytännön puutarhataitoja jo koko elämänsä ajan. Perinteisesti opiskelijat tulivat alalle maaseudulta. Koulutusaikaa on lyhennetty, ennen opiskelua tapahtuva harjoittelu puuttuu.

Ympäristötietoisuuden kehittymisen voidaan ajatella tapahtuvan vaiheittain. Ympäristötietoisuus alkaa useimmiten kehittyä, kun huomaamme ympäristössä epämiellyttäviä uhkavia muutoksia. Vaikuttimena on kasvava huoli siitä, miten ympäristöongelmat vaikuttavat lähipiirin terveyteen. (Harju-Autti 2011, 14). Puutarha-alan opetuksessa on opetettava opiskelijaa tunnistamaan ympäristöön liittyviä uhkia ja ylläpitämään viheralueita siten, että kaupunkiympäristön kasvillisuusalueet pysyvät elinvoimaisina ja ehkäisevät ympäristöhaittoja.

Tämän päivän opetussuunnitelma antaa mahdollisuuden yksilöllisiin opintopolkuihin, joissa edistyneempi opiskelija voi siirtyä nopeammin eteenpäin opinnoissaan. Opettajan tehtävänä on järjestää eri tasoisia tehtäviä ja opetusta, joista opiskelija voi valita haluamansa opetuksen. Yhteisiä opetustunteja on vähennetty, mutta opettaja on enemmän läsnä oppilaitoksessa laatimassa henkilökohtaisen osaamisen koulutussuunnitelmia (HOKS). Suunnitelma täytetään Wilma-järjestelmään, jossa on sovittu yhteiset oppimistavoitteet. Kirjallinen osuus on selkeä, mutta käytännössä opettajalla ei ole aikaa opettaa yksilötasolla opiskelijaa oppimaan. Nuoret opettajat uudistavat koulutusta ja vanhat haluavat olojen pysyvän vakaana. Vielä selkeämmin tämä jännite liittyy koulutukseen. Itseohjautuvuus eli luova ja utelias suhtautuminen muutoksiin on tyypillistä paljon koulutusta saaneilla, kun taas matalaan koulutustasoon liittyy pitäytyminen tutuissa, turvallisissa ratkaisuissa ja halu olla samanlainen vertaistensa kanssa. (Puohiniemi 2011, 37.) Itseohjautuva opiskelija suoriutuu opinnoistaan hyvin, mutta jos tämä taito puuttuu, opinnot hidastuvat huomattavasti. Eniten koulutusta saaneilla nuorilla on myös myönteisempi asenne ympäristöasioihin. Perinteisesti alalle on hakeutunut kouluttamattomia erittäin hyviä työmiehiä ja -naisia.

3.2.4 Opetuksen mahdollisuudet ohjata kaupunkilainen opiskelija viheralan kestävä ympäristörakentamisen asiantuntijaksi

Ammatillisessa oppilaitoksessa opetussuunnitelman kuuluva kestävä kehityksen oppiaine sisältää aikaisemmin opetukseen kuuluvan ympäristökasvatuksen sisällön. Ympäristökasvatus pyrkii kasvattamaan eettisesti ympäristökysymykset tiedostavia, ekologisesti kestävä elämäntavan arvot omaavia ja niiden puolesta toimivia kansalaisia. Koska arvot ovat kaiken toimintamme pohjalla ja tunteet ohjaavat niiden muodostusta, on ympäristökasvatuksessa tärkeää keskittyä ennen muuta arvo- ja tunnekasvatukseen (Milbraith 1989; Scott & Oulton 1998; Jeronen 2003). Kasvattajan tulisi pohtia, miten hän voi edistää ympäristökasvatuksen kannalta keskeisiä eettisiä, biologisia, sosiaalisia, ja esteettisiä arvoja (Fien 1993). Näitä ovat esimerkiksi elämän kunnioittaminen ja vaaliminen, empatia, yhteenkuuluvuus, vastuullisuus, oikeudenmukaisuus sekä itsensä toteuttaminen ja aktiivinen osallistuminen (Milbraith 1989. Cantell 2003, 136.) Opettajan rooli ohjata opiskelija oikeaan suuntaan omien arvojensa ja asenteensa tiedostamiseen on vaikea, koska hän voi kyllä edistää ekologisesti kestävä elämäntavan arvoja, mutta ei siirtää oppilaisiin omia asenteitaan.

Koulun arjessa ja opetuksessa toteutuvat samanaikaisesti ekologista, sosiaalista ja taloudellista kestävyyttä. Muutoksia on tullut esimerkiksi kouluruokailuun, jossa painotetaan kasvis-, lähi- ja luomuruokaa. Puhutaan biojätteen määrästä ja lajitellaan muutenkin jätteitä oikeaoppisella tavalla, jolloin opiskelija toteuttaa kestävä kehitystä kaikilla kolmella tasolla. Opetussuunnitelma tukee toimintaa, jossa nuoret oppivat osallistumaan ja vaikuttamaan juuri ympäristön ja kestävä kehityksen kannalta tärkeisiin asioihin.

Ekoarkeen osallistuminen tarjoaa oppilaille mahdollisuuksia harjoitella kestävä elämäntapaa ja osallistua koulun asioista päättämiseen. Kasvatuksen todellisena haasteena onkin se, miten muuttaa myönteiset arvot vastuulliseksi toiminnaksi. Yleistäen voidaan sanoa, että oppilaitoksen suorat ympäristövaikutukset eivät ole yhtä merkittäviä kuin opetuksen ja oppimisen kautta syntyvät epäsuorat myönteiset vaikutukset.

Kaupungistumisen lisääntyessä kaavoituksen rooli on korostunut liittyen kaupunkirakenteen tiivistymiseen ja tonttimaiden vähenemiseen. Maankäytön kehitystä ohjaava yleiskaava ja sille ehtonsa antavat kaupungin kehittämistavoitteet luovat puitteet kestävä kaupunkiympäristön rakentumiseen. Kaupunkia kehitetään ekologisemmaksi pohjautuen tietoon olemassa olevista olosuhteista (ilmastonmuutos, rankkasateet, viheralueiden merkitys ihmiselle, autottomuus). Aikaisemmin suunniteltu ja rakennettu ympäristö ei toimi enää turvallisesti vallitsevissa olosuhteissa, kuten kuvassa 5. voidaan havaita.

Kuva 5. Rankkasateen jälkeiset tulvavedet katualueella Lohjalla. (Kuva: Teija Anttila 2011)

Pääkaupunkiseudulla kaupungit kilpailevat maaseudulta muuttavista asukkaista ja markkinoivat erilaisin keinoin asuinympäristöjään.

Helsingin tavoitteena on olla kaupunki, jossa kaikki kaupunginosat ovat eläviä, viihtyisiä ja omaleimaisia ja asukkaat tuntevat kaupunginosan omakseen. Helsingin kaupunkistrategian lähtökohtana on seuraavat tavoitteet:

- Kehitetään keskustan ja kaupunginosien elinvoimaisuutta.
- Edistetään liikkumisen sujuvuutta kestäväillä kulkumuodoilla.
- Edistetään viherverkoston ja puistojen monipuolisuutta sekä ulkoliikuntaa ja viherympäristössä oleskelua.
- Mahdollistetaan kaikille helsinkiläisille osallistuminen kulttuuri- ja harrastustoimintaan.
- Edistetään toimenpiteitä, joilla lisätään arkiympäristön turvallisuutta ja viihtyisyyttä kaikissa kaupunginosissa
- Ehkäistään tapaturmia ja lähisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa (Helsingin kaupunki 2020).

Kestävän yhdyskuntarakenteen malleina esitetyt tiivis ja hajautunut vaihtoehto ovat saaneet puolestapuhujien ja kritisoiijien taholta merkityksiä, joiden pohjalta kaupunkia voidaan pyrkiä kehittämään kestäväksi. Tiiviin rakenteen nimenomaan uskotaan vähentävän liikennetarvetta ja energiankulutusta ja sitä myötä edelleen saastumista, kun haja rakentamisen puolestaan nähdään antavan mahdollisuuksia omavaraistuotannolle. (esim. Breheny 1995; Maijala 1995; Jenks et. al.1996). Hajautuneen kaupungin haittoja ovat luonnonvarojen väheneminen, saastuminen ja tilantarve, kuten laajat alueelliset verkostot, kun tiiviissä

rakenteessa on puolestaan vaikea toteuttaa paikallisissa kiertoja ympäristön kantokykyä suuremman materiaalin ja energiankulutuksen vuoksi. (Vihertyvä kaupunkiseutu suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne 2000, 187.)

2000-luvulla on syntynyt kasvava kiinnostus ihmislähtöiseen kaupunkisuunnitteluun. Kävelyä ja pyöräilyä suositaan tiiviissä kaupunkiympäristössä autoilun sijaan. Ihmisen ja häntä ympäröivän yhteisön vuorovaikutus on tärkeää, kaupunkiin luodaan tiloja (torit, puistot, kävelykadut jne.), jotta ihmiset kohtaavat toisensa päivittäin. Kaupunkitilan parempi laatu vaikuttaa suoraan elävämmän, turvallisen, kestävän ja terveellisen kaupungin tavoitteiden toteuttamiseen. (Gehl 2018, 7.) Jotta kaupunki olisi viihtyisä ja elävä, siellä on oltava hyvin vaihtelevia ja monipuolisia tiloja ja palveluja. Riittävästi tilaa jalankulkuun ja pyöräilyyn. Ihmisten määrä on oltava sopiva, sillä kukaan ei viihdy ruuhkaisissa paikoissa, jatkuvissa jonoissa tai missä ihmismassat törmäilevät toisiinsa.

Useiden kaupunkien tulevaisuuden suunnitelmissa on luoda viihtyisä elinympäristö eri asukasryhmille, välttää segregatiota ja työmatkaliikkuminen olisi ekologista. Ajatus rationaalisesta ihmisestä elämässä määrätietoista ja tarkoituksenhakuista elämää ei kata ihmisen koko todellisuutta. Ihminen ei aina toimi hyötyjä ja haittoja laskelmoivana robottina, sillä monenlaiset emotionaaliset tuntemukset ja hetkittäiset impulsiivisuudet vaikuttavat toimintoihin. (Vihertyvä kaupunkiseutu suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne 2000, 187.) Nuorten tiedostaminen ilmastonmuutoksesta on saanut suuren joukon muuttamaan arkisia toimintatapoja, ja he ovat kiinnostuneita omasta hiilijalanjäljestä, kuluttamisen vähentämistä aina ruokatottumusten muuttamiseen. Mutta toiset taas elävät tässä hetkessä välittämättä tai tiedostamatta asiaa, että heidän pienilläkin teoillansa on suuri vaikutus ilmastolämpenemisen ehkäisemiseen. Puutarha-alan opiskelijoistakin löytyy molempia suuntauksia, jolloin koulutusalan opetuksella olisi hyvät vaikutusmahdollisuudet luoda pohjaa kestävän ympäristörakentamisen ja ekologisen elämän oikeaan suuntaan ohjaamiseen.

3.2.5 Opettajan osaamisen haasteet

Opettaja, joka on itse sisäistänyt kestävän ympäristörakentamisen tuomat mahdollisuudet, kykenee tarjoamaan opiskelijoille työkaluja, joiden avulla he itse opettelevat kriittisesti tarkastelemaan. Opiskelija on työssä oppimassa vähintään puoli vuotta pääkaupunkiseudun viheralanyrityksissä, kaupungilla tai seurakunnalla. Alalla on myös monenlaisia toimijoita, joten joidenkin yritysten työskentelytavat eivät noudata kestävä kehityksen periaatteita. Opettajan tehtävä olisi siirtää uuden opetussuunnitelman mukaista opetusta opiskelijan mukana työelämään. Tehtävä ei aina ole niin itsestään selvää, sillä opiskelijoita on ohjattu toimimaan yrityksen toimintatavoilla.

Aktiivinen opiskelija, jolla voi olla hyvinkin voimakkaita mielipiteitä ja huoli omasta tulevaisuudesta ja kaupunkiympäristöstä, ei aina pääse vaikuttamaan hänelle tärkeisiin asioihin. Meillä on totuttu käytäntöihin, jossa ylempää annetaan ohjeet ja todetaan nuoren opiskelijat taidot vielä puutteellisiksi tarttua kaupunkiympäristön ongelmakohtiin. Puutarha-alalle hakeutuu uudelleen koulutukseen myös keski-ikäisiä opiskelijoita, jolloin iän tuomalla kokemuksella ja korkeakouluopinnoilla on painoarvoa, vaikka ennakkoluulottomalla nuorella voisi olla hyviäkin kehittämisideoita ympäristöongelmien ratkaisemiseen. Opettajana on ollut mielenkiintoista seurata opiskelijoiden luovaa työskentelyä ja heidän mahdollisuuksiensa seurata reaaliajassa sosiaalisesta mediasta ympäri maailmaa uutisoituja päivän ajankohtaisia asioita.

Arvojen muutos on hidasta ja sukupolvea pidetään yleisesti hyvänä muutoksen aikayksikönä. Muutos voi ilmetä hitaana evoluutiona tai edetä laadullisten harppausten, revoluutioiden kautta. Hyvänä esimerkkinä revoluutiosta, vallankumouksesta on vihreän ajattelun yleistyminen, joka paljasti samalla kiinnostavan arvojen merkityksessä tapahtuvan muutoksen. (Puohiniemi 2011, 39.) Opettajakunta oppilaitoksissa edustaa yleensä vanhempaa sukupolvea kuin opiskelijat. Joten vanhanaikaiset, juurtuneet asenteet voivat olla jarruna opetuksen kehittämistyössä.

Uusi opetussuunnitelma tulee voimaan vuoden 2021 alusta. Opetushallituksen työryhmä on esitellyt luonnosta, jossa kestävä kehitys on ”punaisena lankana”, joka myös opetushenkilöstön pitäisi sisäistää. Uusia käsitteitä on kiertotalous, ekosysteemipalvelut, ekotehokkaat ja hiilineutraali toimintatavat, vieraslajien torjunta jne. Myös opettajien täydennyskoulutustarve kasvaa. Elinikäinen oppiminen on tullut jäädäkseen, ja opettajilla on mahdollisuus koulutuksiin ja osallistumiseen oman alan luentopäiville.

4 ELINYMPÄRISTÖ JA SIIHEN VAIKUTTAMINEN

4.1 Puutarha-alan vaikutus opiskelijan ympäristön havainnointiin

Päiväkirjoista käy hyvin selville, kuinka puutarha-alan koulutusaika ja työssäoppimisen kokemukset ovat lisänneet opiskelijoiden havainnointikykyä lähiympäristön kasvillisuuteen, viher- ja katualueiden ylläpitoon. Toisilla opiskelijoilla on kuitenkin edelleen hyvä yhteys maaseutuun, vanhempien kesäpaikan ansiosta. Heillä on selvästi enemmän tietoa luonnon ympäristöstä, metsän kasvatuksesta, puutarhaviljelystä. Siten heillä on paremmat mahdollisuudet harrastaa pienimuotoista viljelyä myös kaupungissa.

Meillä kotona on pitkä ja kapea parveke, jossa olen viljellyt tomaattia, chiliä, maissia kokeilin, basilikaa, persiljaa ja sitten erilaisia viherkasveja kasvatan. Tykkään myös laittaa sitä samalla tavalla kuin mitä tahansa huonetta kotona. (Noora 3.4.2020)

Silti opiskelu alalla on lisännyt mielenkiintoa seurata uusien puutarhakasvien kasvua ja ylläpitotöiden tekemistä.

Puutarhuri opintojen aikana olen vähän enemmän alkanut katsomaan joitakin asioita. Kiinnittänyt huomiota kukkaistutuksiin ja pihoihin. Kesä tuoksuu jo ovella, kohdahan tuo kesä on ovella. (Noora 15.5.2020)

Kesätyöni takia olen kiinnittänyt huomiota Helsingin kaupungin viherkunnossapitoon ja tuntuu ettei sitä ainakaan kotikorttelissani ole. Leppäsuonkadun lehmukset ovat täynnä vesiversoja ja kadut täynnä roskaa. (Katrine, päiväkirjamerkintä 5.7.2019)

Leppäsuonkadun lehmukset ovat viimein hoidettu kuntoon. Kiinnostaisi tietää, että tuliko aloite asiakaspalautteena vaiko ihan Helsingin kaupungin omasta toimesta. (Katrine, Päiväkirjamerkintä 26.8.2019)

Säätilat ja kevään odotus on tärkeä aihe, niiden havainnointi on yleensä positiivista. Opiskelijat tarkastelevat kasveja myös talviasussa (puissa lunta, kuuraa) ja syksyllä lehtien ruskanväritys herättää huomiota. Kasvillisuusalueet kerrotaan puhtaina, hyvänä asiana ympäristössä, kun taas katujen roskaisuus ja melu eivät miellytä.

Suurin meluhaittojen aiheuttaja on tieliikenne. Helsingissä ollaan laatimassa uutta meluntorjunnan toimintasuunnitelmaa vuosille 2018–2022. Haasteita lisää kaupunkirakenteen tiivistäminen, uusien asuinalueiden rakentaminen lähemmäksi melulähteitä ja liikennemäärien kasvu. Meluhaittojen kannalta merkittävää on myös erilaisten tilapäisten rakennus- ja korjaustöiden sekä yleisötilaisuuksien aiheuttama melu, joita torjutaan mm.

ilmoitusmenettelyllä. Helsingistä on löydettävissä monia melko hiljaisia, äänimaisemaltaan rauhallisia alueita, kuten Keskuspuisto

Tiiviissä kaupunkirakenteessa asuva opiskelijalla on välillä tarve lähteä pois kaupungista. Keväällä syynä on hiekotushiekkojen poistaminen ja mustat lumikaset. Ulkona liikkuminen on epämiellyttävää. Kesällä kaivataan väljyyttä ja vihreää, puhtaita vesistöjä, rauhaa ja aurinkoa.

Pieni metsälänkki piristi ja rauhoitti mieltäni ja kotiin kävellessäni Töölönlahden rannalla, katselin salavia, joiden oksat kauniisti kaartelivat jään yllä. (Renne, Päiväkirjamerkintä 31.1.2019)

Oli mukavaa päästä pois kaupungista maalle. Ystävieni puutarha oli upeassa loistossa. Olen hieman kateellinen heille. Maaseudulla on niin paljon vähemmän melua, joka kaupungissa välillä häiritsee. (Renne, Päiväkirjamerkintä 24.6.2019)

Kaupungissa eniten häiritsee jatkuva melu, minkä vuoksi on välillä päästävä maalle. (Renne, päiväkirjamerkintä 19.8.2019)

Puutarhuriksi opiskelevat kaipaavat selvästi kaupunkia, jossa on viihtyisiä puistoja ja viheralueita. Jos kaupunki ei tarjoa heille riittävästi puhdasta ja melusaasteetonta luontoa, heille tulee tarve siirtyä välillä maaseudulle. Kirjoituksissa ei tullut selville, miten talviaika vaikuttaa heihin, mutta sain tuntuman jonkinlaisesta kevään odotuksesta.

On mukavaa, kun keskustan kadut ovat jälleen puhtaat hiekoitushiekasta. Harjakooneet ovat tervetullut näky kaupungissa – varma kevään merkki. Viereiset syreenit näyttävät pullistelevan silmujaan. Kohta on kevät täysillä täällä. (Renne 12.4.2019)

Kevät tulee! Mukavaa, kun tuntee luonnon heräävän. Keskustaan / Töölöön on tullut lisää ruukkuistutuksia. (Renne 24.4.2019)

Jätkänsaaren uudella rakennusvaiheessa olevalla alueella on aivan erilaista asua kuin vanhan kantakaupungin alueella. Rakentamisen aiheuttamat ongelmat (pöly, melu, liikenne) on parempi hyväksyä ja odottaa tilanteen kehittyvän koko ajan parempaan suuntaan. Epäkohdat voivat olla myös yhdistävä tekijä asukkaiden kesken, koska he kaikki ovat samassa tilanteessa. Uusia asukkaita tulee alueelle koko ajan ja heillä on tarve luoda kontakteja ja kotiutua alueelle.

Alue on todella sosiaalinen koska alueella on todella paljon nuoria lapsiperheitä ja täällä on kylähenki vahvana. Jatkuvasti tulee morjestettua vastaan tulijoita ja jäätyä juttelee hetkeksi, mikä on mielestäni todella miellyttävää. (Mika 20.9.2019)

Alueen kohokohtia on tulossa suunnitelmien mukaan, uskomattomat liikunta mahdollisuudet skeitti- ja Parcour puistoihin, uimahalleihin, tennis kenttineen ja ties mitä muuta. Puistokin valmistuttuaan on koko Jätkäsaaren läpi kiemurren kulkeva viheralue, jossa varmasti tulee olemaan mukavaa käyskennellä ja oleskella. (Mika 17.8.2019)

4.2 Tarpeet elinympäristön suhteen

Hyvä elinympäristö on elämänlaadun kannalta olennainen tekijä. Laadukas ja kaikin tavoin toimiva elinympäristö muodostaa kokonaisuuden, jossa erilaisilla ihmisillä on mahdollisuus jokapäiväisen elämän järjestämiseen ja perustarpeiden tyydyttämiseen: asumiseen, palveluiden käyttämiseen, työssäkäyntiin, ulkoiluun, harrastuksiin, mutta myös lepoon ja yksityisyyteen. Hyvä elinympäristö on myös ekologisesti kestävä. Elinympäristöllä tarkoitetaan tässä yhteydessä ihmisten asuin-, toiminta- ja vapaa-ajan ympäristöjä. Kaavoitus ja muu maankäytön suunnittelu luovat edellytyksiä hyvälle elinympäristölle ja sen kehittämiseksi. Kaavoituksen keskeisenä tehtävänä on sovittaa yhteen eri näkökulmia ja tavoitteita. (Ympäristöministeriö 2020.)

Tarkastelen seuraavassa yleisesti nuorten odotuksia ja ympäristösuhteeseen vaikuttavia tekijöitä sekä elinympäristöön liitettyjä tarpeita, sillä Suomessa väestönkasvun väheneminen on lakkauttanut useita oppilaitoksia maaseudulta, jolloin myös opiskelijat muuttavat kaupunkiympäristöön useammin.

Kaupunkilaisten nuorten elämässä on tapahtunut muutos viimeisen parinkymmen vuoden aikana. Opiskelu jatkuu pidempään kuin aikaisemmin. Lukion jälkeen opiskeltu ammatti ei vastaakaan toiveita, kun alalla on työskennelty muutama vuosi. Voi olla, että työpaikkaa ei löydy ensinkään, sillä opiskeltu ala ei sovi kyseiselle nuorelle. Taloudellinen tilanne vaatii pysymään samassa pienessä ja edullisessa asunnossa, jolloin asuinympäristöstä tulee tärkeä viihtyvyyden kannalta. Muutenkin nuoret tuntuvat viihtyvän sinkkuina pidempään kuin aikaisemmin, jolloin perheen perustaminen siirtyy lähemmäksi 40 vuoden ikää.

Kaupunki on ihmisten rakentama, enemmän tai vähemmän suunnitelmallinen elinympäristö. Samalla se on ihmislajin habitaatti eli se ympäristö, jossa tämä laji elää, tai yksi niistä biotoopeista, elinympäristötyypeistä, jotka ihminen on valinnut itselleen. Ihmisen luomuksena kaupunki on paitsi sosiaalinen järjestelmä myös taloista, teistä, kaduista, silloista, puistoista jne. koostuva rakennettu ympäristö. Siellä elävien ihmisten sekä muiden eliöiden hyvinvointiin vaikuttavat monet ihmisen toteuttamat taloudelliset, sosiaaliset ja kulttuuriset teot. Ihmisen koko toiminta tekniikkansa ja tietämyksensä avulla sekä

vaikuttaa ympäristöön että on riippuvainen ympäristöstä. Varsinkin sellaisessa populaatiotihentymässä kuin suurkaupungissa yksilön kehittämät ympäristösuhteet merkitsevät vähemmän kuin kollektiivisesti rakentuneet ratkaisut. ympäristöetiikka onkin kaupunkioiloissa ensisijaisesti sosiaalietiikkaa. (Kjellberg & Kanerva 2008, 28-29.)

Maankäyttö ja rakennuslain tavoitteena on luoda edellytykset hyvälle elinympäristölle ja edistää kestävästä kehitystä. Elinympäristö- ja eri väestöryhmien tarpeet -käsitteet esiintyvät ensimmäistä kertaa rakennuslainsäädännössä vuoden 2000 alusta voimaan astuneessa maankäyttö- ja rakennuslaissa. Elinympäristö mainitaan jo lain ensimmäisessä pykälässä ja molemmat käsitteet 5 §:n 1 kohdassa, jota voi pitää elinympäristön kehittämisen perustavoitteena ja joka toimii myös tämän selvityksen lähtökohtana. Uusi maankäyttö- ja rakennuslaki avaakin uusia näkökulmia suunnitteluun painottamalla asukkaiden kokemien tarpeiden huomioimista. Yhdyskuntasuunnittelulla ja kaavoituksella voidaan vaikuttaa elinympäristölaatuun monella tavalla. Kaavoituksessa tarkastellaan tiettyä aluetta kokonaisuutena sovittaen yhteen eri väestöryhmien ja toimintojen intressejä. Tieto eri väestöryhmien tarpeista on tärkeä erilaisten intressien keskinäisessä painottamisessa. Eri väestöryhmiä ei ole selkeästi määritelty. Yleensä huomio on kiinnittynyt vain tiettyihin ryhmiin, kuten lapsiin, ikääntyneisiin ja liikkumis- ja toimimisesteisiin. Asukkaiden oletetut tarpeet muodostavat lähtökohdan elinympäristösuunnittelulle. Nykyisin kaavoitus koskee yhä enemmän jo olemassa olevien alueiden uudistamista ja täydentämistä, mikä merkitsee sitä, että kehittäminen koskettaa asukkaita entistä läheisemmin. Eri väestöryhmien tarpeista tarvitaan riittävästi tietoa yhteiskunnallisen kehityksen huomiointiin suunnittelussa. Väestörakenteen muuttuessa myös asukkaiden tarpeet muuttuvat. (Wiik 2005, 6.)

Jo kolmekymmentä vuotta sitten Eu-asiantuntijat ovat laatineet raportin Green Paper on the Urban Environment (1990), jossa kaupunki on voitu ymmärtää potentiaalisena mahdollisuutena kestäväan elämään. Tällainen kaupunki luo mahdollisuuden ympäristölliseen kestävyys, elämänlaatuun ja kaupunkien tulevaan menestykseen. Ekologinen kaupunki voi olla monenlainen, voidaan luoda erilaisia fyysisiä suunnittelun vaihtoehtoja, kuten työpaikat, palvelut, virkistysmahdollisuudet ja tavoitettavuus.

Ihmisen elämänlaatu ei perustu pelkästään fyysiseen olemassaoloon, vaan ihmiset arvostavat ympäristönsä esteettistä ja kulttuurista laatua tai pääsyä luonnon rauhaan. Ihmiset arvostavat kaupunkivihreyttä, mutta myös muut asiat ovat tärkeitä, kuten materiaallinen elintaso, turvallisuus, koulutus, terveydenhoito, työnsaantimahdollisuudet, mahdollisuuksia kehittää persoonallisuuttaan, asuinyhteisöä, kulttuuria, sosiaalista elämää ja virkistysmahdollisuuksia.

4.2.1 Nuorten tarpeita elinympäristön suhteen

Nuorten hyvän elinympäristön katsotaan olevan monipuolinen alue, jossa on mahdollisuuksia sekä alueen sisällä, että liikkumiseen alueelta pois. Nuoret arvostavat kulkuyhteyksiä, palveluita ja harrastus mahdollisuuksia (Jovero & Horelli 2001). Nuoruutta leimaa ystävien vahva vaikutus, ja ystävien tapaamista varten nuoret kaipaavat omia tiloja julkisten ja kaupallisten palveluiden lisäksi. Omalla asuinalueellaan nuoret arvostavat luontoa ja rauhallisuutta, mikä tuo täydentävän vastakohdan liikkuvalla elämälle. (Wiik 2005, 26.) Nuoruus ikä kautena on oman identiteetin etsintää, ja se heijastuu nuorten ympäristösuhteeseen. Kaikissa tutkimuksissa nousee esiin nuorten suuri liikkuvuus. Nuoret identiteettiään etsiessään etsivät myös omanlaista ympäristöä. Nuoret arvostavat ja käyttävät runsaasti julkisia kulkuvälineitä, joilla he liikkuvat keskusta-alueille palveluihin ja harrastuksiin. Julkisten kulkuyhteyksien pettäessä nuoret ovat riippuvaisia vanhempien autokyydeistä ajokortti ikään saakka. Maaseutukaupungeissa skootterit ovat yleistyneet, sähköpyörät ja potkulaudat ovat myös yleistyneet. Kulkuyhteyksien lisäksi nuoret tarvitsevat palveluita: mm. kahvilat, erikoiskaupat, diskot ja elokuvateatterit ovat nuorille tärkeitä oleilun ja toisten nuorten tapaamisen paikkoja (Valindas 1994).

Harrastukset sijoittuvat yleensä myös keskusta-alueille, joille on hyvät julkisen liikenteen yhteydet. Nuoret ovat myös luovia paikkojen löytämisessä harrastuksilleen omilla ehdoillaan luonnosta tai rakennetusta ympäristöstä, jolloin ympäristöltä odotetaan jonkinasteista suvaitsevaisuutta nuorten toimintaa kohtaa. Nuorisoryhmästä voidaan mainita skeittaajat, joille kaupunkirakenteet eivät olleet sopivia paikkoja eikä myöskään harrastukseen ja elämäntyyliin liittyvän toiminnoille riittänyt ymmärtämystä. Heille on järjestetty omia skeittipuistoja, joissa harrastus onnistuu.

Toinen näkyvä nuorten toiminta on erilaisten graffiitti seinien käyttö. Toiminta oli kiellettyä vuosina 2000-2010, Helsingin kaupungin rakennusviraston kampanja *Stop töhryille* arvostettiin siitä, että Helsingin kaupunki ei ole tarjonnut graffitimaalareille myönteisiä ennalta ehkäiseviä tapoja ilmaista itseään ja että rahaa menee jatkuvasti suhteessa enemmän vartiointiliikkeen kuluihin kuin itse graffitien puhdistamiseen. *Stop töhryille* synnytti Helsingin nuorisotoimen sidosryhmäpiirissä vastaliikkeen, joka pyrkii vastineeksi nollatoleranssille muodostamaan joustotoleranssin, jonka mukaan ankarasta linjasta pitäisi luopua sekä sallia graffiti joillain alueilla. Liike synnytti *Töhryfest-nimisen* mielenosoituksen vastalauseeksi Finlandia-talossa pidetylle *Stop töhryille -kampanjan* kymmenvuotisjuhlatilaisuudelle. Vuonna 2009 Suvilahden perustettiin laillinen graffitientekopaikka, josta tuli varsin suosittu ja se palkittiin vuoden 2010 alussa Helsingin kulttuuritoimen myöntämällä vuoden

2009 kulttuuriteko -palkinnolla. (Wikipedia 2020).

Kuva 6. Suvilahti graffitti wall (Kuva: Sampsa Sulonen)

Nuoruudessa ystävät muodostavat tärkeimmän sosiaalisen viiteryhmän, ja nuoruuteen oleellisesti liittyvän parveilun mahdollistavat paikat ovat tärkeitä. Nuorten parveilu koetaan usein uhkana, koska se tapahtuu yleensä hiljaisena vuorokauden aikana iltayöstä ja näkyvällä paikalla. Parveilupaikat ovat yleensä nuorten itsensä valitsemia tiloja keskusta-alueilla, kuten ostoskeskusten alueet, mutta lisäksi nuoret tarvitsevat omia kokoontumistiloja (Roivainen 1998; Wiik 2005, 26-27.)

4.2.2 Nuorten aikuisten tarpeita

Nuoret aikuiset -ikäryhmän tarpeet muodostuvat elämäntilanteen mukaisesti: osa 18–24 vuotiaista etsii vielä identiteettiään ja elää nuoruuttaan voimakkaasti, osa on jo sitoutunut ja muodostanut oman perheen tai muuttanut pois vanhempiensa kodista. Opintojen suhteen ollaan myös välimaastossa. Osa etsii omaa alaansa, osa opiskelee vielä ja osa on jo valmistunut ja saattanut olla työelämässä jo pitkäänkin. Ikävaihetta ilmentää häilyvyys: ei olla enää nuoria, mutta ei täysin aikuisiakaan. Nuoret aikuiset tuntuvat viihtyvän keskustassa ja kerrostaloissa, ihmisvilinän seassa. He saattavat muuttaa usein eivätkä vaadi ympäristöltään erityistä pysyvyyttä. Nuoret aikuiset suosivat usein vuokra-asumista keskusta-alueilla. He kaipaavat palveluita jalankulkuehtaisyydellä ja omia, halpoja työtiloja vaikkapa pienyritysten toimintaa varten. Myös asuntojen suhteen nuortenaikuisten voidaan ajatella tyytyvän vähemmän varusteltuihin, mutta hinnaltaan edullisempiin asuntoihin keskustojen läheisyydessä. Keskusta-alueissa nuoria aikuisia viehättävät palvelujen läheisyys: kaupat, kahvilat ja ravintolat toimivat kodin jatkeena. Liikkumiseensa he toivovat

hyviä julkisia liikenneyhteyksiä kaikkina vuorokaudenaikoina, ei vain ruuhka huippuina, sekä edullisia 'opiskelijataksia' ja lainattavia polkupyöriä. (Wiik 2005, 30.)

4.2.3 Yksinasuvien tarpeita

Yksinasuvien tarpeita ovatkin asunto hyvien yhteyksien varrella sekä monipuolinen palvelutarjonta lähiympäristössä. Tällöin palvelut kattavat sekä yksityiset että kunnalliset palvelut, kuten pienet ruokaravintolat, kirjaston, uimahallin ja monipuoliset lähikaupat. Yksinasujat saattavat kaivata yhteisöllisyyttä sekä monipuolisia toiminta- ja harrastusmahdollisuuksia kodin lähiympäristössä. Nuoriin yksinasuviin liitetään usein liikkuva ja menevä elämäntyyli sekä keskustapalveluiden runsas käyttö. (Wiik 2005, 31.)

4.2.4 Lapsettomien parien tarpeita

Taloudellisia resursseja lapsettomilla työssäkäyvillä aviopareilla on lapsiperheitä enemmän, eikä elämää myöskään sido tiukat aikataulut. Omat valinnat mahdollistavat erilaiset elämäntavat, joita voidaan noudattaa hyvin pitkälle. Näitä elämän tyyliin liittyviä valintoja ovat esim. elinympäristön laatuun ja liikkumisentapaan kohdistuvat päätökset, samoin kuin vapaa-ajan vieton mahdollisuudet ja halut. Moninaiset elämäntyylit, olivat ne sitten urbaania kaupunkielämää, ekologisiin valintoihin perustuvaa asumista tai harrastuksen perusteella valittua elinympäristöä, muokkaavat lapsettomien parien tarpeita elinympäristön suhteen. (Wiik 2005, 32.)

4.2.5 Elinympäristöön kohdistuvat tarpeet

Tarpeiden pohjalta rakentuneet elinympäristön suunnittelun ja toteuttamisen tavat ovat muodostuneet erilaisiksi eri aikakausina mm. teollistuminen on saanut maaseudun asukkaita hakeutumaan kaupunkiin työn perässä, jolloin asuntojen tarve on ollut ensisijainen lähtökohta kaupunkiympäristön rakentumiseen.

Eri väestöryhmien, yhteisöjen ja yksilöiden vaatimukset ovat lähteneet ruohonjuuritasolta ylöspäin pyrkien täyttymään elämänvaiheiden sanelemien arvojen mukaisesti. Suomessa 1960-luvulta lähtien on vallinnut ajattelu, että yhteiskuntaa ohjataan ylhäältä käsin. 2000-luvulla suuntaus on kuitenkin muuttunut toisinpäin. Muutos lähti pikkuhiljaa tapahtumaan 1980-luvulla, lähdettiin kokeilemaan osallistuvaa suunnittelua.

Enää ei hyväksyttykään ylhäältä käsin määriteltyjä tarpeita, vaan eriryhmät halusivat itse päästä vaikuttamaan omaan elinympäristöönsä suunnittelun kautta. Vähitellen ajatus osallistuvasta suunnittelusta sai valtaa, ja 1990-luvun lakimuutosten myötä eriryhmien tarpeet nousivat suunnitteluun vuorovaikutteisuuden myötä. 2000-luvun suunnittelun

lähtökohtana ovatkin eri väestöryhmien erilaiset tarpeet ja niiden tyydytys elinympäristössä.

Alueiden voidaan ajatella näin löytävän oman profiilinsa ja erityisyytensä eri elämäntyylien ja -tapojen sekä yhteisten arvojen ja tarpeiden pohjalta. Yhdyskunnat ovat monipuolistuneet esimerkiksi etnisten vähemmistöjen on todettu hakeutuvan mielellään maanmiestensä läheisyyteen suurkaupungeissa. Tähän kehitykseen on myös vaikuttanut valtaväestön syrjivä suhtautuminen. "Ghettoistumisen" tuloksena syntyneet "chinatown" -tyyliset kaupunginosat koetaan usein nykyisin koko kaupunkirakennetta monipuolistaviksi. (Wiik 2005, 13.)

Ympäristön reunaehdoista merkittävimmät liittyvät ihmisen terveyteen. Hyvä ilmanlaatu, puhdas vesi ja henkistä hyvinvointia edistävä ympäristö eivät ole mielipide- tai arvokysymyksiä, vaan ihmisen toimintakyvyn edellytyksiä. Ne tarkoittavat viheralueita ja ekologisesti toimivaa verkostoa, liikenteen ja teollisuuden melun, tärinän ja muiden päästöjen rajoittamista tai torjumista, pohja- ja pintavesien suojelemista ja niihin vaikuttavien tekijöiden hallintaa. Hyvinvointiin vaikuttavat myös sekä rakennetun että luonnon ympäristön laatu, oltiinpa sitten kaupungeissa tai maaseudulla, moottoriteillä tai pienten kylien kujilla. Historiallinen kerrostuneisuus ja ihmisen mittakaava ovat hyvinvoinnin osatekijöitä. (Laine & Tornivaara-Ruikka 2008, 28.)

Kaavojen sisältövaatimukset korostavat myös lähiluontoarvoja. Parhaimmillaan kaavaprosessissa asiantuntijoiden ja asukkaiden sekä muiden alueiden käyttäjien näkökulmat kohtaavat arkiluonnon arvottamisessa. Lähiluonto on tärkeä asukkaille ja yhdessä asetetut tavoitteet kaupunkiluonnolle ja sen monimuotoisuudelle tukevat hyvän ympäristön muodostumista. Intressien yhteensovittamiseksi ja osallistavan suunnittelun pohjaksi tarvitaan hyvät selvitykset, jotka on laadittu ymmärrettävässä muodossa arkikielellä ja muidenkin kuin asiantuntijoiden käyttöön. Luonnontieteellisen ja kaavoituksen asiantuntemuksen vähäisyys ei saa olla esteenä lähiympäristöön vaikuttamisessa. Vastuu ympäristöstä kuuluu kaikille ja kansalaisten osallistumista arvokeskusteluun pitää tukea. Kaupunkiluonnossa ihmisen tarpeet korostuvat. Kaupunkiluonto on merkittävä osa arkipäivän laatua ja asukkaiden ja muiden käyttäjien arkinen näkökulma lähiluonnosta on arvokas. Esimerkiksi puistojen ja virkistysalueiden siisteys miellyttää useita käyttäjiä, mutta hallitusti hoitamattomat alueet sekä luonnonalueet ovat toisille käyttäjille houkuttelevimpia. Mieltymyseroihin vaikuttavat mm. käyttäjien elämäntilanne ja turvallisuudentunne. Lapsiperheellä, yksin elävällä vanhuksella tai runsaasti lenkkeilevällä sinkulla on varmasti erilaiset toiveet lähiympäristölleen. Esimerkiksi pääkaupunkiseudulla rakentamattomat rannat sekä mantereella että

lähisaarissa ovat hyvin suosittuja lähivirkistyskohteita. Ne ovat myös maisemallisesti omaleimaisia ja muiden käyttäjien lisäksi erityisen tärkeitä mm. avantouimareille, melojille ja muille merellä liikkujille. Yhteisessä virkistyskäytössä niistä voivat kaikki nauttia. (Eero 2008, 59-60.)

Hyvä ympäristö tarjoaa edellytykset tutustumiselle, omaehtoiselle kanssakäymiselle, avoimuudelle ja turvallisuuden tunteelle. Ehdoin tahdoin ei ole mielekästä luoda ympäristöä, joka vähentää ihmisten hyvinvointia. Tällaiselle ympäristölle ominaista on yksinäisyys, vieraus, turvattomuus, rikokset tai niiden pelko ja sosiaaliset ongelmat. Tahattomasti tällaista ympäristöä syntyy meidän aikamme jatkuvasti. Osin tämä johtuu ehkä siitä, että suunnitteluprosessissa mukana olevat eivät katso sosiaalisten ja kulttuuristen seurausten koskevan heitä. Jos tehtyjen päätösten tavoitteena ei ole ihmisten välinen kanssakäyminen, vaan esimerkiksi jonkin suunnitteluratkaisun tarkoituksenmukaisuus, taloudellisuus tai vaikkapa esteettisyys, ei päätöksentekijöillä myöskään ole velvollisuutta tarkastella lopputuloksen sosiaalista mielekkyyttä. Tällöin vastuu jää jollekin toiselle nimeämättömälle taholle. (Savisalo & Sairinen 2008, 64.)

4.3 Puutarha-alan koulutuksen muuttuminen ja työllistyminen

Puutarha-ala on kokenut monenlaisia muutoksia vuosien varrella. Puutarhatuotannon valtakausi on väistynyt ja tilalle tullut kaupunkiympäristön rakentaminen, viherrakentaminen. Alaa on aina pidetty kausiluonteisena, joten alalle on hakeutunut paljon kausityöntekijöitä. Työtehtävät ovat käyneet vaativimmiksi, joten ilman ammatillista tutkintoa, henkilön on tänä päivänä hankala saada töitä tai vakituista työpaikkaa. Kaupungit kouluttavat oppisopimuksella puistotyöntekijöitään ammattilaisiksi. Opiskelijamäärät ovat kasvaneet uusissa oppilaitoksissa, jotka ovat kaupunkien läheisyydessä. Maaseudulla sijaitsevat perinteiset sisäoppilaitokset ovat vähentyneet huomattavasti.

Rakentamisen työllistämisvaikutus on kaupunkiympäristössä erittäin korkea. Julkinen asuntorakentaminen, päiväkodit, koulut ja liikekeskukset ovat lisänneet viherrakentamisen kasvua eteenkin pääkaupunkiseudulla ja muutamissa keskisuurissa kaupungeissa Suomessa. Kolmetoista vuotta sitten aloitettu viheralan koulutus Espoon Omniassa on parantanut ammattialan osaajien saattavuutta viheralanyrityksissä pääkaupunkiseudulla. Suurimpia työssäoppimispaikkojen tarjoajia ovat olleet kaupungit, mutta ne eivät ole työllistäneet valmistuneita opiskelijoita kuin puoleksi vuodeksi kerrallaan. Yksityiset viheralan

yritykset ovat riippuvaisia joka keväisistä urakoista, joista voitettut tarjouskilpailut mahdollistavat uusien työntekijöiden palkkaamisen.

Sitoutuminen kestävän kehityksen yhteiskuntasitoumukseen on lisännyt viheralan mahdollisuuksia vastata ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin; hulevesien hallinta, ilmaston lämpenemisen ehkäisy ja viihtyvyyden lisääminen tiivistyvässä kaupunkiympäristössä. Pölyämisen estäminen, meluhaittojen rajoittaminen, haitta-aineiden, kemikaalien ja muiden epäpuhtauksien pääsyn estäminen maaperään, vesistöön ja kasvillisuusalueille sekä EU:lle ja kansallisesti haitallisten vieraslajien ja karanteenituhoojien leviämisen estäminen. (Weckman 2018, 9.)

Uusina ilmiöinä on tullut kaupunkiviljely, ja erilaiset viherkatot ja -seinät ovat nousseet näkyviksi uusilla kerrostaloalueilla. Viher- ja virkistysalueilla on suuri merkitys hyvän elinympäristön muodostumisen kokonaisuudessa. Laajat viher-, vesi- ja virkistysalueet luovat vastapainoa rakennetuille alueille. Ne takaavat maiseman ja luonnon kauneus-, virkistys-, kulttuuri- ja monimuotoisuusarvojen säilymisen.

Rakennettujen alueiden sisällä tarvitaan puistoja, paikkoja kasvillisuudelle, lähivirkistys- ja vesialueita sekä näiden yhteyteen viihtyisiä kävely- ja pyöräilyreittejä. Viheralueet ja reitit muodostavat viherverkon ja viherrakenteen. Ne ovat merkittäviä niin ekologian kuin ihmistenkin tarpeiden, hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Viheralueiden suunnittelussa myös ekosysteemipalvelujen ja esimerkiksi hulevesien hallinnan huomioon ottaminen on keskeistä.

Virkistysalueet ja ulkoilureitit kuuluvat tärkeänä osana yhteiskunnan tarjoamiin palveluihin. Nämä yhdessä perinteisten jokamiehenoikeuksien ja laajojen suojelualueiden kanssa tarjoavat suomalaisille ihanteelliset ulkoilumahdollisuudet moniin Euroopan maihin verrattuna.

Näihin kaupunkiympäristön uusien ratkaisujen toteuttajiksi tarvitaan puutarha-alan ammattilaisia, jotka hallitsevat myös kestävän ympäristörakentamisen toimintatavat. Opiskelijat ovat olleet aktiivisia ilmastonmuutoksen tuomista uusista viherrakentamisen mahdollisuuksista. Yle Areena Asfalttiviidakot ohjelma herätti myös ajatuksia, jakso 1: Syötävän hyvä kaupunki, jota Mika opiskelija kommentoi seuraavasti:

Olin iloisesti yllättynyt kuinka paljon avoimia kaupunkiviljelmiä on. Samalla ihmettelen, kuinka vähän niistä puhutaan mediassa. Toivoisin tiedotuksen paranevan ja toimintaa tuettavan valtion puolelta jollain tapaa, jotta katot ja puistot saataisiin hyötykäyttöön ja samalla saataisiin halpaa terveellistä ruokaa vähäisin hiilijalanjäljin.

Tästä olisi myös apua hulevesiin ja ilman laatuun voimakkaasti, kun kasvit

puhdistaisivat ilmaa. Tämä voisi myös vähentää psykiatrisen terveyshuollon kuluja, kun ihmiset saisivat hoitaa itseään puutarhanhoidolla ja samalla pysähtymään ajattelemaan asioita mukavan asian yhteydessä. Yksityisellä omakoti asumisen puolella on paljon alan ammattilaisille erilaisia työtehtäviä. Kiireiset pääkaupunkiseudun asukkaat pyytävät suunnitelmat, rakentamisen ja pihan ylläpitotyöt puutarha-alan ammattilaiselta. Tulevaisuudessa alan ammattilaisten tarve kasvaa. (Mika 20.8.2019)

4.4 Miten opiskelija voi vaikuttaa oman elinympäristönsä viihtyvyyteen

Kaupunkilaisella opiskelijalla on myös monenlaisia mahdollisuuksia osallistua vaikuttamaan omaan elinympäristöönsä, mutta Asukasbarometrin (Strandell 2005) mukaan asukkaat eivät saa riittävästi tietoa asuinaluettaan koskevasta suunnittelusta. He eivät myöskään tiedä oikeuksiaan vaikuttamisen tuomista mahdollisuuksista. Kuntaliiton ja ympäristöministeriön rahoittamassa ”Kestävä kehitys näkyväksi – osallistuminen toimivaksi” hankkeessa (Sipilä 2006) pohdittiin sitä, miten kuntalaisten vaikuttamismahdollisuuksia tukevat käytännöt voisivat täydentää edustuksellista demokratiaa. Tilanne on parantunut, mutta ihmisiä, varsinkin nuoria ei valitettavasti kiinnosta visiot, taloussuunnitelmat ja yleiskaavat, elleivät ne suoranaisesti kosketa heidän lähiympäristöään. Oppilaitoksen korjaaminen, terveyskeskuksen lakkauttaminen, koirapuiston rakentaminen tai länsimetron rakentaminen, bussilinjan lakkauttaminen saavat sen sijaan kansalaiset liikkeelle.

Opiskelija voi perehtyä seuraaviin lainsäädännön sisältöihin, joista hän saisi tukea omiin vaikutusmahdollisuuksiin. Vuonna 1994 voimaan tullut laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä (468/1994) ohjasi myös 1958 rakennuslain uudistumisen tielle. Ympäristövaikutusten arvioinnilla (YVA) tavoiteltiin ennen kaikkea parempaa ympäristön laatua, mutta myös selkeämpää ympäristölainsäädäntöä.

Vuonna 1995 hallitusmuotoon lisättiin uusi ympäristöä koskeva perusoikeuspykälä (14a, nykyisessä perustuslaissa 20 §). Taustalla oli ensinnäkin ajatus luonnon itseisarvosta. Lisäksi haluttiin varmistaa tulevien sukupolvien ja kulloinkin elävien ihmisten oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuuksiin vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Suomen perustuslain (731/1999) 20 § kuuluu nyt seuraavasti:

”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon.”

Vuonna 2000 voimaan tulleeseen maankäyttö- ja rakennuslakiin (132/1999) kirjattiin seuraavia asioita, kuten osallistuminen ja vuorovaikutus, vaikutusten arviointi ja suunnitelman

vaikutusalueen tarkastelu ovat olennainen osa nykyistä lainsäädäntöä. Maankäyttö- ja rakennuslain keskeinen kaavaohjauksen työkalu on Valtioneuvoston päätös valtakunnallisista alueidenkäyttötavoitteista (2000). Niiden merkittävyyttä korostettiin toteamalla muun muassa, että alue- ja yhdyskuntarakenteen kehityksellä on keskeinen rooli kestävän kehityksen tavoitteiden kannalta. Selonteossa yhdyskuntarakenteen eheyttäminen määriteltiin seuraavasti:

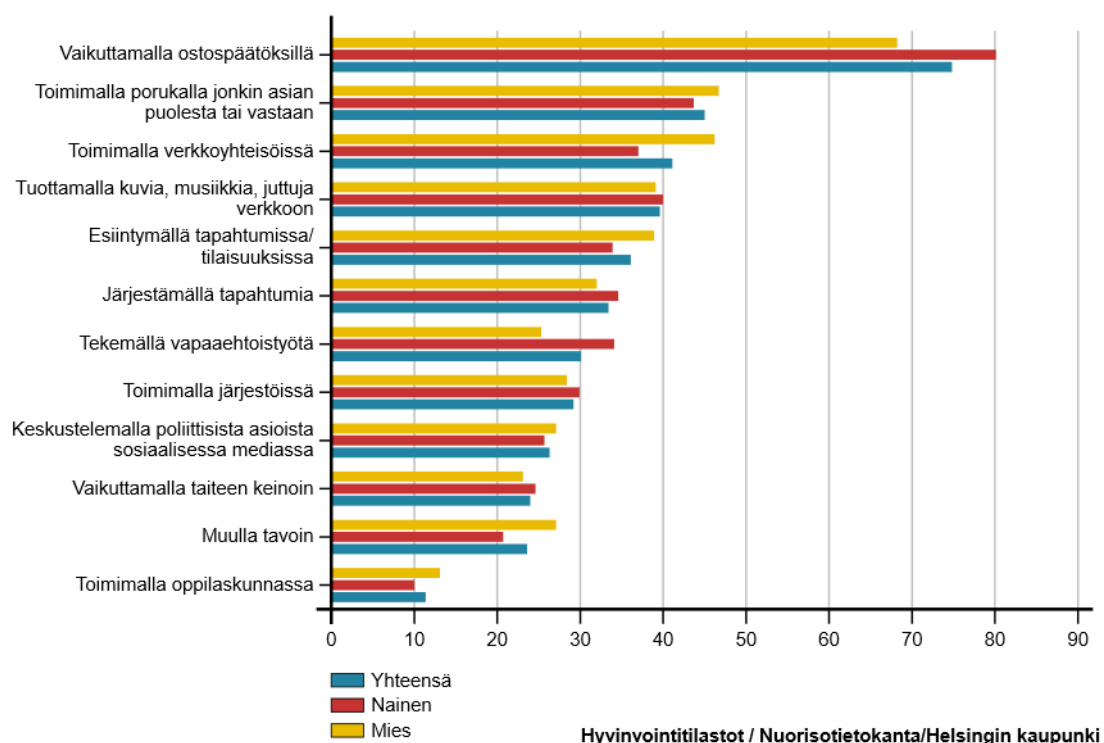
”Yhdyskuntarakenteen eheyttämisessä on kysymys jo kaavoitettujen alueiden toteuttamisesta, alueiden uudelleenkäytöstä ja yhdyskuntarakenteen lomaan jääneiden hyödyttömien alueiden saattamisesta rakennusten, rakenteiden ja viheralueiden rakentamiseen.”

Maankäyttö- ja rakennuslaissa ei normiteta hyviä ratkaisuja, vaan lainsäädännön soveltaminen konkreettiseen ympäristöön on suunnittelijoiden, päättäjien ja osallisten tehtävä.

Maankäyttö- ja rakennuslaki on uudistumassa (2021). Uudistuksen tavoitteena on yksinkertaistaa alueidenkäytön suunnittelujärjestelmää, kehittää rakentamisen ohjausta, tukea kansalaisten mahdollisuuksia vaikuttaa omaa elinympäristöä koskevaan suunnitteluun ja päätöksentekoon sekä varmistaa, että lakiteksti on selkeä ja johdonmukainen.

Yhteiskunnallinen vaikuttaminen

Ikä = 15-29-vuotiaat

Kuvio 4. Yhteiskunnallisen vaikuttamisen mahdollisuudet

Ylläolevasta kaaviosta näkyy, mikä on tärkein ja helpoin vaikuttamisen mahdollisuus nuoren omaan hyvinvointiin. Oppilaskunnan rooli on heikoin, johon on vaikea saada opiskelijoita jäseniksi. Omniassa erilaiset tapahtumat ja tilaisuudet ovat onnistuneet helpommin, kuten Kevätpuutarha-tapahtuma Helsingin messukeskuksessa.

4.4.1 Kansalaisvaikuttaminen

Jokainen vaikuttaa päivittäin asioihin jopa huomaamattaan. Teot voivat olla pieniä, kuten yksittäisen kuluttajavalinnan tekeminen, tai sitten sellaisia, joilla on suurempi näkyvyys ja vaikuttavuus. Tällainen voi olla esimerkiksi kansalaisaloitteen laatiminen. Vaikuttaa voi monin eri tavoin.

Kansalaisvaikuttamisella tarkoitetaan toimintaa, jolla kansalaiset pyrkivät muuttamaan tai säilyttämään yhteiskunnassa vallalla olevia asioita. Yksi keino on äänestäminen. Se ei kuitenkaan ole ainoa keino, jolla asioihin voi yrittää vaikuttaa. Esimerkiksi osallistuminen julkiseen keskusteluun, oman blogin perustaminen tai ryhmäksi järjestäytyminen ovat keinoja tuoda näkemyksiään julki.

Perustuslaki turvaa suomalaiselle oikeuden tehdä aloitteen lain säätämiseksi. Tätä varten on kerättävä 50 000 allekirjoitusta aloitteen taakse kuuden kuukauden kuluessa. Vaikuttamisen ei tarvitse olla aina julkista. Päätös ostaa riisiä tietyn kauppaketjun myymälästä on jo vaikuttamista, vaikka sitä ei ajattelisikaan sellaisena. Arjen valinnat ovat kuitenkin omaan elämänpiiriin keskittyvää poliittista toimintaa. Valitsenko auton vai pyörän? Ostanko kengät myymälästä vai nettikaupasta? Etsinkö itselleni uutta hametta käytettynä vai uutena? Jokainen pieni arjen päätös vaikuttaa osaltaan asioihin.

Nuoret voivat harjoitella asioihin vaikuttamista vaikkapa oppilaskunnassa. Siellä tehtävät päätökset vaativat vastuullista harkintaa ja niillä voi olla vaikutusta koko oppilaitoksen ilmapiiiriin. Asioihin voi vaikuttaa myös liittymällä järjestöihin tai yhdistyksiin, jotka ajavat itselle tärkeitä asioita. Sellaisia voivat olla lasten ja nuorten asiat, eläinten oikeudet tai vaikkapa omaan harrastukseen tai ammattiin liittyvä järjestö. Monet kuuluvat esimerkiksi ammattiyhdistykseen.

Useissa kunnissa toimii lasten ja nuorten vaikuttajaryhmiä, joiden taustalla ei ole järjestöjä tai yhdistyksiä. Näistä ryhmistä voi kysyä lisätietoa esimerkiksi opettajalta tai kunnan nuorisotyöntekijältä. Suomen Nuorisovaltuustojen liitto Nuva ry tukee ja neuvoo nuorten vaikuttajaryhmiä ja edistää nuorten osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia. Nuorisovaltuustoja on useilla paikkakunnilla ja ne työskentelevät nuorten asioiden parantamiseksi ja

epäkohtien korjaamiseksi oman kunnan alueella. Kunnalliseen päätöksentekoon voi vaikuttaa myös verkossa toimivan Nuortenideat.fi-palvelun kautta. Siellä voi helposti esittää omia ideoitaan, kommentoida muiden aloitteita tai ottaa kantaa kuntapäätäjien nuorille esittämiin kysymyksiin.

Nuoret voivat päästä vaikuttamaan yhteiskunnallisesti muutakin kautta kuin menemällä politiikkaan. Vaikutusmahdollisuuksia on monia, varsinkin sosiaalisen median kautta, mutta nuoret kaipaavat myös fyysistä tekemistä, jossa he näkevät konkreettisia tuloksia ja heille tulee tunne, että heitä kuunnellaan. Helsingin kaupunki tutkii ja teettää tutkimuksia nuorten käyttäytymisestä. Tutkimustietoa löytyy nuortenhyvinvointikertomus.fi sivuilta. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelevilla ei ole perinteitä kuten lukiossa opiskelevilla nuorilla. Muutenkin opintoja ohjataan yksilöllisille opintopoluille, yhteisöllisyyttä ja ryhmäytymistä ei synny oppilaitoksessa. Opiskelijan on helpompi aktivoitua oman asuinympäristönsä asioihin. Yksin on kuitenkin vaikeampi liittyä joukkoon ja vaikuttaa itselle tärkeisiin asioihin. Oppilaitos voi tukea, kannustaa ja kertoa vaikutusmahdollisuuksista oman elinympäristönsä viihtyvyyteen.

4.4.2 Vaikuttaminen kaavoitukseen

Kaavoitus vaikuttaa meidän kaikkien jokapäiväiseen elämään merkittävästi. Ei ole yhdentekevää, onko kodin vieressä viheralue, tehdas tai valtatie, tai mitä omalle tontille saa rakentaa. Kaavoitus vaikuttaa siihenkin, missä käyttämämme palvelut sijaitsevat. Onko lähin kauppasi kävely- tai pyörämatkan päässä, vai ovatko kaikki palvelut siirtyneet valtatievarressa olevaan kauppakeskukseen, johon pääsee vain omalla autolla? Kaikella tällä on suuri merkitys paitsi yksilön, myös kestävän kehityksen kannalta. Siksi on tärkeää, että meillä on mahdollisuus vaikuttaa kaavoitukseen. Lainsäädäntö edellyttää, että kaikilla niillä henkilöillä, joita kaavoitusratkaisut koskevat, on mahdollisuus vaikuttaa kaavaan. Yksittäinen kuntalainen voi esimerkiksi tehdä aloitteen kaavan laatimiseen tai sen muuttamiseen. Kaavan vireillepanon yhteydessä asiasta tiedotetaan ja esitetään kaavahanketta koskeva osallistumis- ja arviointisuunnitelma. Kaavojen laatimisesta huolehtivat joko kunnalliset kaavoitusviranomaiset tai alalla toimivat konsultit. Vaikutusmahdollisuuksia on myös tässä laatimisvaiheessa, sillä kaavan laatijoilla on tavoitteena tehdä toimiva kaava, joka voidaan viimeisessä käsittelyvaiheessa hyväksyä. Ennen lopullista hyväksymistä kaavaehdotuksen on kuitenkin ollut oltava kaikkien halukkaiden nähtävänä. Tämän ns. ehdotusvaiheen aikana ehdotuksesta voidaan jättää kirjallisia muistutuksia, jotka kaavan hyväksymisestä vastaavien kunnallisten päättäjien on otettava huomioon. Kuntatason kaavan hyväksyy lopulta kunnan- tai kaupunginvaltuusto.

Kunnallisista päätöksistä voi valittaa hallinto-oikeuteen, mikäli katsoo siihen olevan hyviä perusteita. Kuntalainen voi siis vaikuttaa kaavaan seuraamalla kunnan kaavoitustyötä lehdistä, kunnan verkkosivuilta tai kunnan ilmoitustauluilta. Yksittäinen henkilö voi tehdä ehdotuksia ja muistutuksia, mutta usein vaikutus voi olla voimakkaampi, jos niitä laativat yhteisöt tai yhdistykset. Kotikunnassakin on varmasti useita kylä-, kotiseutu- tai kaupunginosayhdistyksiä, jotka seuraavat kaavoitusta. Luonnonsuojeluyhdistykset ovat kaavoituksen suhteen usein hyvin aktiivisia. Halutessasi vaikuttaa asioihin, voit vaikka hakeutua tällaisten järjestöjen toimintaan mukaan. Koska päätökset tehdään poliittisissa elimissä, tehokkain tapa vaikuttaa on osallistua kunnallispolitiikkaan.

Yhdyskuntasuunnittelu on tärkeä osa kaikkien valtakunnallisesti merkittävien puolueiden ohjelmaa. (Peda.net. 2020).

Kuntalaisten aktiivisuus on lisääntynyt voimakkaasti, sillä kaupungit järjestävät asukasilloja, joissa uusia kaavaluonnoksia ja suunnitelmia esitellään. Mitä suurempi ja julkisempi hanke sitä kiinnostuneempia ollaan vaikuttamaan siihen. Ikäluokaltaan parhaiten kaavoituksen suunnitelmia seuraavat keski-ikäiset, mutta nuoria pitäisi saada myös mukaan, sillä heitä kiehtoo enemmän alueet, joiden käyttötarkoitusta ei ole rajoitettu erilaisilla säädöksillä ja määräyksillä. Tästä onkin syntynyt erilaisia uusia vaikuttamisen mahdollisuuksia, joita esiteltiin Jyväskylässä Viherpäivillä 2019.

4.4.3 Vaikuttaminen viheralueiden suunnitteluun ja rakentamiseen

Puutarha-alan opiskelijan on mahdollisuus löytää erilaisia tapoja vaikuttaa oman elinympäristönsä viihtyvyyteen. Nuoret aktivoituvat yleensä paremmin monien epävirallisten toimijoiden kautta, joissa syntyy lievää kapinahenkeä ja voimakasta yhteenkuuluvuuden tunnetta taistella saman hyvän asian puolesta.

Kansalaisille syntyy uudenlaisia toimijuuksia itseorganisoituvassa kommunikatiivisissa ja toiminnallisissa verkostoissa institutionaalisten organisaatioiden ulkopuolella. Olemme nimenneet tämän nousevan alueen yhteiskunnan neljänneksi sektoriksi. Neljännellä sektorilla kansalaiset ottavat itselleen tehtäviä, jotka ovat kuuluneet viranomaisille, edustukselliselle päätöksenteolle, yrityksille ja puolueille. (Mäenpää 2019.)

Helsingin kaupungin teollisuus- ja rahtiliikennesatama-alueiden siirtyessä pois keskustan läheisyydestä, tilalle on syntynyt uusia käyttötarkoituksia palveleva alue. Esimerkkinä edellä mainitusta toiminnasta on Kalasataman Vapaakaupunki, joka on ennen kaikkea meidän kaikkien siitä kiinnostuneiden yhteinen projekti. Hankkeen takana on Helsinki Urban Art ry, joka on laaja-alaisesti kaupunkitaiteeseen erikoistunut yhdistys. He tuovat

esiin uusia tapoja käyttää kaupunkitilaa, luovat yhteisöllistä kaupunkikulttuuria sekä etsivät ratkaisuja yhteiskunnallisiin ongelmiin taiteen ja aktivismin keinoin.

Kuva 7. Helsingin satama- ja teollisuusalueen muuttuminen asuinrakentamisen ja viheralueiden käyttöön. (Kuva: uuttahelsinki)

Kuva 8. Kalasataman teollisuusalueella kaupunkiviljelyn mahdollisuuksia. (Kuva: Kaupunkiviljely 2020)

Vapaakaupungin yhteistyökumppani on REDI-kaupunkikeskus, joka haluaa yhdessä kaikkien helsinkiläisten kanssa luoda Kalasatamasta kaupungin mielenkiintoisimman paikan. Haluamme yhdessä toimia suunnannäyttäjänä sen suhteen, mitä kaupunki voi olla. Kaikkea ei tarvitse pureskella valmiiksi ja suunnitella pöydän ääressä, vaan pitää uskaltaa kokeilla, antaa tilaa uusille ideoille ja luottaa ihmisiin. Niin syntyvät usein parhaat jutut. (Vapaakaupunki 2020).

Valitettavasti nämä alueet ovat pahasti saastuneita teollisen toiminnan jäljiltä, joten ne eivät sovellu maaperältään suoraan puutarhatuotantoon. Keinoja on kuitenkin olemassa, miten alueesta saadaan viihtyisiä ja vihreitä. Saastuneita maita kuljetetaan pois ja niistä on esimerkkinä Helsingin Vuosaarella olevasta maankaatopaikasta rakennettu viheralue,

Hankkeen isä on Staran luontotarhuri Jukka Toivonen apunaan innostuneet kesätyöntekijät. Toivonen ei halunnut alueesta tavallista puistoa. Siksi täyttömäki on jätetty kuoppaiseksi ja paikoin kiviseksikin. Toivonen uskoo, että kymmenen vuoden kuluttua alue on yksi Helsingin hienoimmista paikoista ja 30 vuoden kuluttua ei ihmisen kädenjälkeä enää lainkaan huomaa. Täyttömäen ovat jo nyt valinneet kodikseen ketut, hirvet, ja kyykkäärmeet ja lukuisat luonnonkasvit ovat löytäneet paikkansa, kuten kuvasta 9. voidaan havaita. (Vihreätsylit, Vuosaarenhuippu 2020).

Kuva 9. Vuosaaren täyttömaalle rakennetaan mahdollisimman luonnonmukaisia biotooppeja. Kasvillisuuskokeiluja tehdään myös. (Kuva: Marli Masalin)

Demos Helsinki on yhteiskunnallista muutosta tekevä ajatushautomo, joka työskentelee julkisen sektorin, yritysten ja järjestöjen kanssa. Tavoitteenamme on kestävämpi ja demokraattisempi jälkiteollinen yhteiskunta. Demos Helsinki tuo erilaisia ihmisiä ja organisaatioita yhteen, tarjoaa konsultointipalveluita ja luo uudenlaisia ajattelu- ja toimintamalleja, jotka ratkaisevat aikamme merkittävimpiä yhteiskunnallisia haasteita. Demos Helsingin visio on olla alusta kestävien ja reilujen jälkiteollisten yhteiskuntien rakentamiselle, johon maailman parhaat ja päättäväisimmät muutoksentekijät voivat liittyä. Tiedämme, että maailma muuttuu vain, kun ihmiset ja organisaatiot tulevat yhteen tekemään muutosta. (Demos Helsinki 2020).

Myös erilaisia rakennushankkeita on menossa kaupunkiympäristössä, joissa yritetään löytää uusia kestävän kehityksen ratkaisuja. Asunnonostajat otetaan jo aikaisessa vaiheessa mukaan suunnitteluun, mutta vuokralaisen on tyydyttävä valmiiseen ratkaisuun, joita nuoret yleensä edustavat. Vuokra-asunto otetaan yleensä sieltä, mihin tulot riittävät vai rakentaako pk-seutu asuntoja sijoittajille, jotka maksavat asunnot valtion asumistukirahoilla?

Helsingin kaupunki rakennuttaa vanhojen satama- ja teollisuusalueiden tonteille asuinrakennuksia. Kuvissa 10. ja 11. on esimerkkejä siitä, kuinka korkea kerrostalo voi toimia viheralueena, kun varsinainen piha-alue jää pieneksi. Suomen pohjoinen sijainti asettaa kasvillisuuden kasvuille omat haasteensa.

Kuva 10. Kerrostalon mahdollisuus toimia viherympäristönä tiheässä kaupunkiympäristössä, Sydney, Australia. (Kuva: Teija Anttila 2017)

Kuva 11. Helsingin Jätkänsaarella

uudisrakennuskohde Vihreistä vihrein talo, piha-alueen vihreytys. (Kuva: Teija Anttila 2018)

Vihreistä vihrein –hankkeessa tavoitteena oli suunnitella kortteli, joka on niin vihreä kuin mahdollista. Koska hankkeessa piti pysyä ARAn kustannusrajoissa, haettiin keinoja, joilla päästään kohtuullisiin rakennuskustannuksiin esteettisistä ja vihreistä tavoitteista sekä asumisen laadusta tinkimättä. Suunnittelutyö tehtiin yhdessä monialaisen suunnittelijaryhmän kanssa. Vihreistä vihrein- kortteli koostuu kahdesta toisiinsa tiiviisti liittyvästä luhtikerrostalosta, josta toinen on ARA-vuokratalo ja toinen asumisoikeustalo. Yhteensä rakennuksissa on 121 asuinhuoneistoa. Katujulkisivujen uloimmassa pinnassa on puu- ja teräsritilöitä sekä istutuslaatikot julkisivun kasveille. Etelään terassoituvien rakennusten katoilla on erilaisia kattopuutarhoja, ylimpänä kerroksessa biodiversiteettikatot, keskellä oleskelukatot saunatilojen yhteydessä ja alimpana kuudennen kerroksen katot muodostavat yhteisen, korkealla lasiseinällä suojatun kattoterassin keittiöpuutarhoineen. Talojen kerhohuoneet avautuvat tälle terassille, ja siellä sijaitsee iso kasvihuone. (Arkkitehtuuri ja muotoilutoimisto Talli 2020).

Kestävä kaupunki -ohjelma edistää kaupunkien ja kuntien kestävää kehitystä sekä käytännön kaupunkikehittämisen että strategisen johtamisen tasolla. Ohjelman pääteemat ovat vähähiilisyys, älykkyys, terveellisyys ja sosiaalinen kestävyys. Uusia ratkaisuja etsitään näitä teemoja yhdistäviin ja niiden väliin jääviin haasteisiin.

Ohjelmalla tuetaan kumppanuuslähtöisesti erityisesti kaupunkien omaa toimintaa kohti kestävästä kaupunkikehityksestä. Ohjelma on myös yksi keskeinen kaupunkikehittämisen strategisen yhteistyön ja valtioneuvoston kaupunkipolitiikkakokonaisuuden työväline. (Kestävä kaupunkiympäristö 2020) Tätä kautta voi myös verkostoitua ja liittyä mukaan vaikuttamaan omaan elinympäristöön.

Kestävä kaupunki -ohjelma on käynnistänyt myös rahoitushaun hankkeille, jossa etsitään viihtyisää ja terveellistä viherympäristöä kehittäviä kokeiluja. Haku on avoinna 15.4.2020 saakka ja jaossa on yhteensä 300 000 euroa. Haussa etsitään kokeiluja, jotka testaavat ja kehittävät uusia ratkaisuja viherympäristön, terveyden ja hyvinvoinnin rajapintaan. Aihepiireinä voivat olla esimerkiksi asukkaiden terveyttä tukeva viherrakenne, viherympäristön hyödyntäminen sosiaali-, terveys-, koulutus- tai kulttuurisektorin palveluissa tai viihtyisyyttä lisäävät paikalliset viherratkaisut. (Kestävä kaupunki-ohjelma 2020).

Kuva 12. Kestävä kaupunki -ohjelman painopistealueet (Kuva: Ympäristöministeriö)

5 TULOKSET

Puutarha-alan koulutus on muutoksessa, ei ainoastaan uuden opetussuunnitelman vuoksi vaan myös ilmaston lämpenemisen, kestävän ympäristörakentamisen ja alalle tulevien opiskelijoiden kasvamisen kaupunkiympäristössä. Puutarha-alan koulutus on lisännyt selvästi heitä havainnoimaan omaa elinympäristöään, heiltä puuttuu vain rohkeutta puuttua epäkohtiin ja olla viheralueiden puolesta puhujia.

Tämän opinnäytetyön sisältö antaa kuitenkin hyvää lisätietoa puutarha-alan koulutuksen muuttumisesta vastaamaan ympäristön rakentamisessa ilmastonmuutoksen tuomiin haasteisiin. Kaupunkilaisella opiskelijalla on monenlaisia mahdollisuuksia vaikuttaa oman elinympäristönsä viihtyvyyteen.

Tutkimuksessa käytettyä menetelmää, jossa opiskelijat kirjoittivat päiväkirjaa, ei toiminut riittävän hyvin. Tutkimusta täydennettiin opetuksena aikana tehdyillä keskusteluilla ja havainnoinnilla. Kirjallisuudesta ja julkaisuista löytyi riittävästi tietoa tutkimukseen. Voimassa oleva opetussuunnitelma osoittautui haasteelliseksi, koska koko koulutus oli Omniassa uudistumassa ja opetussuunnitelman jalkauttaminen käytännön opetukseen oli kesken. Opetussuunnitelman sisältöön liitetyt kestävän kehityksen opinnot (1 osp) tarjottiin näille opiskelijoille vasta keväällä 2020, jolloin opiskelija pääsi sisäistämään myös toisiin tutkimonosiin kuuluvan kyseisen aineen opetuksen.

Puutarha-alan opetussuunnitelma on muuttumassa entisestään, jo luonnosversiossa voi nähdä kuinka painotus lisääntyy kestävän ympäristörakentamisen suuntaan. Uusi opetussuunnitelma tulee voimaan vuoden 2021 alusta. Opetushallituksen työryhmä on esitellyt luonnosta, jossa kestävä kehitys on ”punaisena lankana”, joka myös opetushenkilöstön pitäisi sisäistää. Uusia käsitteitä on kiertotalous, ekosysteemipalvelut, ekotehokkaat ja hiilineutraali toimintatavat, vieraslajien torjunta jne. Uutena opetussuunnitelmassa tulevat esimerkiksi luonnon monimuotoisuutta tukeva puutarhahoito ja ilmastovaikuttajana toimiminen. Opettaja joutuu opiskelijan rooliin uusien asioiden edessä.

Tutkimuksen aikana selvisi myös biologian opetustuntien määrän vähentyminen perusopetuksessa ja lukion kurssien supistaminen ja valinnan vapaus eri oppiaineissa. Opiskelijan suhde luontoon on heikentynyt, kaupungin puisto on lähin viheralue. Suomalaisen alkuperäisen kasvillisuuden tunnistamisen puutteellinen tieto ei häirinnyt opiskelijaa, kun taas työssäoppimisen paikoissa asiasta ollaan huolestuneita. Nykyään on tavallista etsiä netistä asioita, joita ennen pidettiin yleissivistyksenä.

Tutkimuksessa on käynyt ilmi, että opiskelijan toiveet kaupunki tilana, jossa viihdytään, hyväksytään sellaisena kuin se on tällä hetkellä. Melusta ja pölystä kärsitään, mutta

moneen epäkohtaan on totuttu niin hyvin, että asian koettiin kuuluvan kaupunkiympäristöön, joten siihen ei nähty tarvetta puuttua. Opiskelija ei ole tottunut vaikuttamaan omaan elinympäristöön. Tässä opinnäytetyössä selviää monia, uusiakin mahdollisuuksia, miten jokaisella kansalaisella on mahdollisuus saada äänensä kuuluviin, joita tukee jo Suomen perustuslaki (731/1999) 20 § seuraavasti: ”Vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Julkisen vallan on pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. ”

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Kaupunkilaisen opiskelijan ympäristönhavainnointi on heikentynyt ja hän on kasvanut rakennetussa ympäristössä, missä lähipuisto tai -metsä ovat ainoa kosketuspinta luonnon monimuotoisuuteen. Suomen alkuperäisen luonnonkasvillisuuden tunnistaminen on puutteellista, mikä tuo opetukseen haasteita. Tullakseen ammattitaitoseksi puutarhuriksi, opiskelija tarvitsee ammatillisessa koulutuksessa enemmän biologian opintoja, jotta hän voi rakentaa ja ylläpitää kestävästä kaupunkiympäristöstä. Luonnon monimuotoisesta elinympäristöstä on hyötyä puutarha-alan opinnoissa.

Myös opettajan ammattitaito on muutoksessa, pitää opetella uudet toimintaperiaatteet kestävä kehityksen totuttamiseksi ympäristörakentamisen hankkeissa. Opetushenkilöstön on myös sisäistettävä uudistuvan opetussuunnitelman asettama tavoite, jossa ammatillinen koulutus lisää ymmärrystä luonnonvarojen kestävästä käytöstä, ilmastonmuutoksen hillinnästä ja siihen sopeutumisesta sekä luonnonmonimuotoisuuden säilyttämisessä omassa toiminnassa ja globaalisti. Täydennyskoulutusta tarvitaan opettajille ja opiskelijoille riittävästi lähiopetusta.

Puutarha-alan koulutusta tarvitaan ja opetussuunnitelman on muututtava siten, että opetuksen sisältö vastaa sellaista koulutusta, jolla työllistytään alalle ja rakennetaan entistä parempaa ja viihtyisämpää ympäristöä kansalaisille. On hyvä, että kaupunkilaiset nuoret kiinnostuvat viherrakentamisesta, ja luontoympäristön arvostaminen ja suojeleminen koetaan tärkeäksi. Rakentamisessa tuhoutunut maaperä ja kasvillisuus vaativat aikaa toipumiseen, kahden vuoden takuu-aika ei ole riittävä. Jokaisen kansalaisen olisi syytä oppia tuntemaan asioita, miten maaperä, kasvillisuus, eläimet ja koko muu luonto pysyvät tasapainossa ihmisen rakentamassa elinympäristössä. Suosittelemme esim. seuraavaa dokumenttia Unelmien Maatila (Yle 2020), jossa ihmisen tuhoamasta ympäristöstä luodaan seitsemän vuoden aikana tasapainoinen elintila kaikille luomakunnan eliöille.

Opetukseen on otettava mukaan asioita, jotka auttavat opiskelijaa ymmärtämään miten erilaiset lainsäädännöt ja kaupunkien strategiat vaikuttavat viheralueiden rakentamiseen ja suunnitteluun. Kaupunkien tavoitteet ovat hyviä ja ne kertovat uusista suunnitelmista hyvin avoimesti nettisivuillaan, kuitenkin käytännön toimet osoittavat jotain muuta. Kuntalaisena ja varsinkin opiskelijana on vaikea seurata mikä, milloinkin asetetuista tavoitteista on tärkeintä ja mihin kaupungin resurssit riittävät. Yhteisiä talkoita ei järjestetä, kuten pienemmillä maaseudun paikkakunnilla, jossa jokainen näkee toiminnan tulokset.

Ekosysteemipalvelut näyttelevät keskeistä osaa yksilöiden ympäristötietoisuuden vahvistamisessa. Yhä suurempi osa suomalaisista tulee asumaan kaupungeissa tai niiden

liepeillä. Samalla kasvaa tarpeet suunnitella kaupunkeja, jotka liittyvät ympäristöön siten, että ne ruokkivat luonnon monimuotoisuutta, asukkaiden ympäristötietoisuutta ja kaupunkiviljelyä. Kaupunkiekosysteemistä muodostuu biodiversiteetin ja ekosysteemipalvelujen perusinfrastruktuuria. Puutarha-alan koulutus elää kaupunkiympäristön rakentamisen nousukautta. Omnian ammatillisen koulutuksen viheralan osaamisalan opiskelijoiden määrä kasvaa. Useimmiten opiskelija on kaupunkiympäristöstä lähtöisin.

Kaupungit pyrkivät suunnittelemaan ja rakentamaan hyvää elinympäristöä, jossa huomioidaan asukkaan terveellisyys ja viihtyisyyden tarpeet, samalla kun ylläpidetään kunnan taloudellista sekä elinkeinoelämän toimivuutta ja kilpailukykyä. Suunnitteluun liittyvät myös luonnonympäristön ja ekologisen kestävyys tavoitteet. Suunnittelun tekee haastavaksi erilaisten toimijoiden määrä ja tarpeiden erilaisuuden yhteen sovittaminen. Parhaimmillaan kaikki tuntevat voittavansa, keskivertosuunnitelma on puolestaan kompromissi ja huonoimmillaan kukaan ei ole tyytyväinen.

Hyvästä elinympäristöstä on tullut taloudellisen toiminnan kilpailuvaltti. Terveysten kannalta merkittävää on liikenteen haittojen hallinta ja viheralueiden läheisyys, talouden kannalta erilaiset liikkumismuodot, palvelujen läheisyys sekä harrastusmahdollisuudet. Nuoret viihtyvät kaupungissa ollessaan opiskelijoina, sinkkuina tai lapsettomina. He eivät välttämättä vaadi itselleen monipuolisia palveluja. Opiskeluvaihe nähdään väliaikaisena, jolloin erilaisten taloudellisten tukien riittävyys asumiseen ja elämiseen on riittävä hyvälle elämälle. Onko tiivis kaupunkiympäristö vuokralla asuvien opiskelijoiden, työttömien ja maahanmuuttajien paratiisi? Asunnot ovat pieniä ja hintataso on korkea, jolloin toinen asukaryhmä on varakkaat lapsettomat tai korkeintaan yhden lapsen hankkineet pariskunnat. Keskä aikana viheralueiden tarve korostuu, kun pienistä asunnoista on päästävä ”ihmisten ilmoille”. Myös erilaisten tapahtumien tarjontaa kaivataan: ravintola- ja siivouspäivät, mielenosoitukset, paraatit ja urheilutapahtumien voitonjuhlat, Vappujuhlat Helsingin Kaivopuistossa jne.

Peruskoulussa annettu ympäristökasvatus on opettanut jo seitsemänvuotiaan lapsen suhtautumaan ympäristöönsä huolehtivasti, ja muutos näkyy yhteiskunnassa vuosikymmenessä. Ammatillinen koulutus puutarha-alalla voisi rakentaa tälle hyvälle pohjalle korkeamman tason ympäristökoulutusta. Sen tärkeys näkyy jo nyt, kun kaupunkilaisen opiskelijan luontosuhde on puutteellinen ja osittain jopa kadonnut. Monitieteistä ja -ammatillista ympäristövalmiuksia tarjoavia koulutusohjelmia ei suomalaisissa yliopistoissa juurikaan ole. Luonnonvara-alan koulutuksen on nähtävä tämä mahdollisuutena ja varmistettava koulutuksen jatkuminen ammattikorkeakouluissa.

Kaupunkiympäristöä suunnitellaan ja rakennetaan kaikin keinoin ihmiselle parhaaksi elinympäristöksi. Maaseudulta muuttajille tarjotaan parhaat palvelut; mahdollisuudet kaupunkiviljelyyn, perhos- hyönteispuutarhat, luontopolut, lähimetsät, sähköiset kulkuneuvot, yhteisöllisiä tapahtumia jne. Kansainvälistä Smart cities- työryhmää johtava VTT:n tutkimusprofessori Miimu Airaksinen kuvaa osuvasti kaupunkirakentamisen uusia tuulia seuraavassa:

Kaupungeista tulee myös vihreämpiä. Viherrakentaminen puhdistaa ja raikastaa kaupunki-ilmaa sekä sitoo rankka-sateiden tulvavesiä. Osa ruoasta tuotetaan tulevaisuuden kaupungeissa viherseinissä, jotka voivat sijaita myös sisätiloissa.

Hyönteisiä käytetään ruoantuotannossa. Lisäksi eliöitä ja kasveja voidaan käyttää osittain myös raaka-aineena esimerkiksi uusiin materiaaleihin ja lääkkeisiin. Niitä voidaan hyödyntää myös energiantuottajina.

Kierrätys tulee olemaan erittäin tehokasta. Printatut sensorit ja kierrätysjärjestelmän keinonäkö- ja -äly mahdollistavat, että jätteet tunnistavat itse, minne ne menevät kierrätykseen eikä käyttäjien tarvitse tehdä hankalaa lajittelua.

Kaiken kaikkiaan Airaksinen visioi tulevaisuuden kaupungin yhteisölliseksi tilaksi, jossa digitalisaation älykkäät ratkaisut ovat läsnä kaikkialla helpottamassa aramme. Kaupunkia kehitetään kuitenkin ihmisten, ei laitteiden ehdoilla. (Sponda.fi magazine 24.10.2017)

Edellä mainitusta artikkelista syntyy varmaan useitakin innovatiivisia tutkimushankkeita, joita viheralan opiskelijat voivat jatkokoulutuksessa hyödyntää. Myös vastakkainen suuntaus voi saada puutarha-alan ammattilaisia liikkeelle, sillä jos kaupungistuminen ei onnistu luomaan riittävästi viihtyisiä elinympäristöjä asukkailleen, muutto maaseudulle alkaa lisääntyä.

Jos merkittävät keskittymät ruuhkautuvat, tai jos asumisen hinnat kipuavat niissä tasolle, joka vaarantaa kaupungin toimivuuden, keskipakaisuus voi tehdä uuden paluun. Kasvava joukko ihmisiä muuttaa pois suurimmista kaupungeista, joko kustannustason pakottamina tai paremman elämänlaadun perässä. Vaikka muuttoliike olisi valikoivaa – varakkaimpien vapaita valintoja tai köyhimpien ajautumista sivummalle – sen merkitys koskettaa kaikkia. Tämän suuntainen kehitys on arkipäivää mm. taloudellisesti menestyvissä amerikkalais-kaupungeissa. Keskusta-alueiden kokema renessanssi on nostanut suosittujen alueiden hinnat pilviin, mikä kasvattaa muihin hyviin sijainteihin kohdistuvia paineita, ajaen etenkin alempaa keskiluokkaa kauemmas (Politiikkapaperi 6.2.2020).

Maaseudun ja luonnon monimuotoisuutta ollaan rakentamassa tiiviiseen kaupunkiympäristöön. Halutaan säilyttää vihreä infrastruktuuri elinvoimaisena ja kaupunkilaiselle tarjotaan erilaisia ekosysteemipalveluja. Toimitaanko tässä koko Suomen kannalta kestävällä pohjalla, jos Helsingin seudusta halutaan luoda 1.5 miljoonan asukkaan metropolialue? Tutkimuksia on tehty luonnon merkityksestä ihmisten mielenterveyteen ja sitä kautta lisätty kaupunkiin palveluja, joissa voi saada kuntoutusta kyseiseen ongelmaan. Jatkossa voisi miettiä ja tutkia voisiko sellaista yritystoimintaa tukea, joka veisi kaupunkilaisia maaseudulle ja luontoon esimerkiksi sadan kilometrin säteellä pääkaupunkiseudusta. Voisiko puutarha-alan koulutusta järjestää yhteistyössä maaseudulla sijaitsevien puutarha-alan yritysten ja maatalojen kanssa.

Voidaan vain ihmetellä Covid-19, korona pandemian aikana, että ovatko meidän maaseutumme marjantuottajat näin riippuvaisia ulkomaalaisesta tuontityövoimasta, että puutarhailoilla ei ole riittävästi kotimaisia puutarha-alan työntekijöitä. Pääkaupunkiseudulla on melkoinen määrä nuoria aikuisia asukkaita, jotka asuvat pienissä asunnoissa saaden toimeentulo- ja asumistukea, koska sopivaa työpaikkaa ei löydy. Voisiko puutarha-alan koulutus auttaa tässä jotenkin? Voisi tutkia onko kaupunkilaiselle nuorelle mahdollisuus järjestää työvoimapolitiittinen koulutus maaseudulla ruokatuotannon parissa? Koronaviruksen aiheuttamaa epidemiaa tarvittiin herättämään suomalaiset huomaamaan, että kausityöntekijät eivät riitä kotimaisille maataloille. Puutarha-alan koulutus on lopetettu monelta maaseutu paikkakunnalta, joten olemme riippuvaisia ulkomaalaisista kausityöntekijöistä. Tilanteen esille nostamiseksi luotu kausitöitä-markkinointikampanja. Kampanjan toteutuksesta vastaa Työvoiman liikkuvuus Euroopassa -hanke yhdessä työ- ja elinkeinoministeriön, maa- ja metsätalousministeriön sekä Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliiton kanssa. Kampanjaa ovat olleet suunnittelemassa markkinointitoimisto Kitchen ja viestintätoimisto Source.

Helsinki on ollut muuttokohde, johon nuoret tulevat opiskelemaan ja töihin. Suurin muuttajaryhmä ovat 20–21-vuotiaat. Muuttajissa suuri osa on opiskelijoita. Sitten muutaman vuoden jälkeen he valmistuvat, menevät töihin, perustavat perheen ja haluavat asettua aloilleen. Siinä vaiheessa moni haluaa asua tilavammin, eikä se Helsingissä välttämättä onnistu. Ei ainakaan kohtuullisella hinnalla. Maaseutu on jo tyhjentynyt hyvin nuorista, joten mistä näihin pieniin asuntoihin on tulijoita? Maahanmuuttajista on löytynyt jonkin verran helpotusta tilanteeseen. Tulevaisuutta on vaikea ennustaa, mutta sitäkin mahdollisuutta ei pitäisi sulkea pois, että muuttovirtaus kääntyy kaupungista maaseudulle päin, jossa kestävä vihreä infrastruktuuri on jo valmiina. Korona-virus epidemian aikana olemme ottaneet digiloikan ja tottuneet etätyöskentelyyn ja -opiskeluun. Luonnossa liikkuminen on lisääntynyt kaupungissa eristäytyneiden perheiden keskuudessa. Omavaraisuus on tullut

entistä tärkeämmäksi, maanviljely ja puutarhatuotanto Suomen puhtaan luonnon ja veden äärellä on myös mahdollisuus kestävään kehitykseen ja hyvään elämään.

LÄHTEET

Painetut lähteet

- Alanen, J-P. 2009. Helsinki Kansakunnan pääkaupunki – ihmisten metropoli. Sastamala: Vammalan kirjapaino Oy.
- Aura, S., Horelli, L. & Korpela, K. 1997. Ympäristöpsykologian perusteet. Porvoo: WSOY
- Cantell, H. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja, Juva: WS Bookwell Oy.
- Gehl, J. 2018. Ihmisten kaupunki, Rakennustieto Oy, Viro: Meedia Zone OU
- Harju-Autti, Neuvonen, Hakkarainen (toim.) Ympäristötietoisuus suomalaiset 2010-lukua tekemässä. 2011. Ympäristöministeriö. Viro: Mediazone oü
- Houstonen, L. & Åhlberg, M. (toim.) 2005. Kestävän kehityksen edistäminen oppilaitoksissa, Helsinki: Hakapaino Oy
- Hämäläinen, J. 2013. Kokemuksellista terveyttä viheralueilta. Pro Gradu –tutkielma. Tampere: Tampereen yliopisto
- Jokinen. S. 2011. ”Ympäristökasvatus on sitä, että tajuaisimme mitä kaikkea luonnossa on” 2.luokkalaiset ympäristökasvatusprojektin osallistujina. Kasvatustieteen produktiivinen Pro Gradu -tutkielma. Hämeenlinna: Tampereen yliopisto Kasvatustieteiden tiedekunta. Opettajakoulutus
- Kjellberg, S. ja Kanerva, R. 2004. Luonteva kaupunki arvojen varassa. Tampere: Juvenes Print-Tampereen Yliopistopaino Oy
- Koskiahho, B. 1997. Kaupungista ekokaupungiksi, Tampere: Tammer-Paino Oy
- Mannonen, A. 2010. Luontosuhde viisi kertomusta, Kuusamo: Koillismaan Kirjapaino Oy
- Metsämuuronen, J. 2006. Laadullisen tutkimuksen käsikirja, Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy
- Mäenpää, P. 2019. Itseorganisoituva kaupunki, Luento 6.2.2019 Viherpäivät ja Vihertekniikka
- Parikka-Nihti, M. 2011. Pieniä puroja kasvua kohti kestävää kehitystä. Helsinki: Lasten keskus / Lastentarhaopettajien liitto.
- Rajakorpi, A. & Salmio K. (toim.) 2001. Toteutuuko kestävä kehitys kouluissa ja oppilaitoksissa? Helsinki: Yliopistopaino.

Rappe, E., Lindén L. ja Koivunen, T. 2010. Puisto, Puutarha ja Hyvinvointi, Porvoo: Yliopistopaino.

Santalahti, P. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus

Suomen Ympäristö 15. 2008. Eheät yhdyskunnat – Taikasanasta elinympäristöksi. Helsinki: Edita Prima Oy.

SoPhi 47. 2000. Vihertyvä kaupunkiseutu suunnittelun ja hallinnan ekomoderni käänne. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.

Valli, R. (toim.) 2018. Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1, PS-kustannus, Keuruu: Otavan kirjapaino.

Viherpäivät 2018, 2019, 2020 luentojulkaisut. Viherympäristöliitto ry. Helsinki: Puutarhaliiton keskus.

Wahlström, R. 2006. Eheyttävä luonto; miten luonto kuntouttaa, Mikkeli: Kustannus oy Michael kirjat.

Weckman, E. 2018. Kestävän ympäristörakentamisen toimintamalli, viherympäristöliiton julkaisu 62. Helsinki: Puutarhaliiton keskus

Wiik, M. 2005. Asukasryhmät ja elinympäristö. Helsinki: Edita Prima Oy.

Sähköiset lähteet

Asfalttiviidakot- kuusiosainen dokumenttisarja kaupunkiluonnosta. TV-sarja, jonka kuului opiskelijoiden päiväkirja tehtävään (syksy 2019). Saatavissa: www.mappa.fi

Demos Helsinki on yhteiskunnallista muutosta tekevä ajatushautomo [viitattu 30.3.2020] Saatavissa: www.demoshelsinki.fi

Elinympäristö ja kaavoitus [viitattu 12.4.2020]. Saatavissa: www.ymparisto.fi

Elävät puut 4-osainen sarja opiskelijoille (2019) Saatavissa: www.yle.fi

Helsingin Vuosaaren viheralue [viitattu 15.4.2020] saatavissa: <https://vihreatsylit.fi/vuosaarenhuippu/>

Helsingin kaupungin strategia [viitattu 15.3.2020] saatavissa: <https://www.hel.fi/helsinki/fi/kaupunki-ja-hallinto/strategia-ja-talous/kaupunkistrategia/hyvinvointi-terveys-johtamisrakenne/hyvinvointisuunnitelma/elavat-kaupunginosat>

Kaavoitukseen vaikuttamismahdollisuudet [viitattu 18.3.2020]. Saatavissa: Peda.net

Kalasataman teollisuusalueella kaupunkiviljelyn mahdollisuuksia [viitattu 30.3.2020]. Saatavissa: www.kaupunkiviljely.fi

Kestävä kaupunkiohjelma 2020 [viitattu 20.3.2020]. Saatavissa: <https://www.kestavakaupunki.fi/2020>

Kestävää kaupunkisuunnittelua (2019). Saatavissa: <https://sykli.fi/pelissa-yhteinen-kaupunki-videosarja-kestavasta-kaupunkisuunnittelusta-ja-osallisuudesta/>

Koste, O-W., Lehtovuori, P., Neuvonen, A. & Schmidt-Thomé 2020. Miksi Suomen kaupungistuminen jatkuu [viitattu 15.4.2020]. Saatavissa: Poliittikkapaperi 2020:1 Helsinki 6.2.2020

Opetus- ja kulttuuriministeriö Suomen Unescon toimikunnan raportti 1992 [viitattu 15.3.2020]. Saatavissa: minedu.fi

Puutarha-alan koulutus Omnian ammattioppilaitoksessa [viitattu 15.3.2020]. Saatavissa: www.omnia.fi

Puutarha-alan opetussuunnitelma [viitattu 23.9.2018]. Saatavissa: <https://eperusteet.opintopolku.fi>

Sipari, P. 2017 Aktiivinen kansalainen perustaa puutarhan. Opiskelijoiden päiväkirja tehtävänä tutustua lähteeseen (2019). Saatavissa: <http://puutarhakasvatus.fi/ymppi/aktiivinen-kansalainen-perustaa-puutarhan/>

Stop töhryille [viitattu 24.3.2020]. Saatavissa: https://fi.wikipedia.org/wiki/Stop_tohryille

Strandell, A. 2016. Asukasbarometri. Kysely kaupunkimaisista asuinympäristöistä [viitattu 15.3.2020]. Saatavissa: www.syke.fi/julkaisut | helda.helsinki.fi/syke

Unelmien maatila [viitattu 11.4.2020]. Saatavissa: <https://areena.yle.fi/1-50223422>

Urban Art ry [viitattu 30.3.2020]. Saatavissa: www.vapaakaupunki.fi

Vihreistä vihrein talo [viitattu 30.3.2020]. Saatavissa: www.talli.fi

Puutarha-alan opetukseen ympäristönrakentamisen käsitteitä

Asukkaidenosallisuus

Asukasosallisuudella tarkoitetaan alueen asukkaan oikeutta osallistua ja vaikuttaa alueensa päätöksentekoon ja palveluihin. Asukkaalla on oikeus saada tietoa vaikuttamismahdollisuuksistaan ja siitä, mihin päätöksiin ja toimenpiteisiin osallistuminen johtaa.

Ekosysteemipalvelut

Luonnon ilmaiseksi tarjoamat, elämää ylläpitävät aineelliset ja aineettomat palvelut, jotka ovat korvaamattomia, ihmiselle välttämättömiä ja ihmisen hyvinvointia lisääviä. Ekosysteemipalvelut voidaan jakaa tuotantopalveluihin (esimerkiksi energia, makea vesi, ravinto), säätely- ja ylläpito-palveluihin (esimerkiksi ilmaston säätely, pölyttäminen, veden puhdistus, ravinteiden ja veden kierto, yhteyttäminen) ja kulttuuripalveluihin (esimerkiksi virkistys, koulutus ja kasvatusta, kulttuuri-perintö). Käsitettä käytetään muun muassa luonnon monimuotoisuuden taloudelliseen arvottamiseen. European Environment Agency EEA:n laajempi ja yksityiskohtaisempi selostus löytyy CI-CES-hankkeen (Towards a common classification of ecosystem services) verkkosivuilta <https://ci-ces.eu/>.

Hiilijalanjälki

Ihmisen toiminnan aiheuttamat hiilidioksidipäästöt. Useimmiten hiilijalanjälki raportoidaan hiilidioksi-diekvivalentteina (CO₂e), joka huomioi hiilidioksidipäästöjen lisäksi myös muut merkittävät kasvihuonekaasupäästöt, keskeisimpinä metaanin ja typpioksiduulin. Hiilijalanjälki voidaan määrittää yritykselle, organisaatiolle, toiminnalle tai tuotteelle. Sitra 2017. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarkoittavat>

Hiilikädenjälki

Käsite, joka kuvaa tuotteen, prosessin tai palvelun ilmastohyötyjä (päästövähennyspotentiaalia) sen käyttäjälle. Erona hiilijalanjälkeen, hiilikädenjälki korostaa myönteisiä vaikutuksia tulevaisuudessa, kun taas hiilijalanjälki keskittyy kielteisiin päästövaikutuksiin nyt. Sitra 2017. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarkoittavat>

Hiilinielu

Viittaa siten mihin tahansa prosessiin, toimintoon tai mekanismiin, joka poistaa hiilidioksidia tai hiilidioksidiekvivalentiksi muutettua kasvihuonekaasua, aerosolia tai kasvihuonekaasun esiastetta ilmakehästä. Wikipedia luettu 1.4.2020

Häiriintynyt maaperä

KESY-hankkeessa tarkoitetaan maaperää, jonka rakenne, pieneliötoiminta, kaasujen ja veden vaihto on häiriintynyt ihmisen toiminnan vuoksi (mm. maaperän tiivistyminen, pilaantuminen, vettyminen).

Kaupunkiviljely

tarkoittaa ruoan kasvattamista kaupungeissa. Sitä on mahdollista harjoittaa piholla, parvekkeilla, sisätiloissa ja katoilla. Wikipedia

Kiertotalous

Talousmalli, jossa ei tuoteta jatkuvasti lisää tavaroita, vaan kulutus perustuu omistamisen sijaan palveluiden käyttämiseen: jakamiseen, vuokraamiseen ja kierrättämiseen. Siinä materiaaleihin sitoutunut arvo säilyy mahdollisimman pitkään yhteiskunnassa. Kiertotaloudessa talouskasvu ei ole riippuvainen luonnonvarojen kulutuksesta. Sitra 2017. <https://www.sitra.fi/artikkelit/mita-nama-kasitteet-tarkoittavat>

Korjausvelka

Korjausvelan määrä kertoo, paljonko viheralueisiin, rakenteisiin olisi pitänyt investoida, jotta ne olisivat käytön kannalta hyvässä kunnossa. Korjausvelka syntyy, kun ennakoivasta kunnossapidosta tingitään ja tehdään vain välttämättömiä, kiireellisiä korjauksia. Kunnossapito on siis vähäisempää kuin rakenteiden kuluminen.

Less is more -periaate

KESY-hankkeessa tarkoitetaan periaatetta, jonka mukaan rakennetaan mahdollisimman vähän ja kohteessa olevien kasvi-, maaperä- ja vesiekosysteemin toimintaa häiritsemättä ja estämättä.

Luontokokemuksen monikanavaisuus

Monikanavaisuus (engl. omni-channel or multichannel) viestinnässä, kun etsitään tietoa erilaisista saatavilla olevista tietolähteistä luonnossa liikkumiseen ja kasvillisuuden ja eläimistön tutkimiseen.

Materiaalitehokkuus, materiaalien tehokas käyttö

Materiaalitehokkuus voidaan määritellä tuotteiden tai palvelujen ja niiden tuottamiseen käytettyjen materiaalien suhteena. Materiaalitehokkuuden parantaminen tarkoittaa, että prosessiin tai järjestelmään syötettyä materiaalipanosta kohti saadaan aikaan entistä suhteellisesti suurempi tuotannon tai palvelun määrä. Materiaalihävikkiä vähentävät toimenpiteet johtavat siihen, että myös jätettä syntyy vähemmän. Materiaalitehokkuus voi vähentää myös jäteveden tai ilmaan menevien päästöjen määrää, joten materiaalitehokkuus on laajempi käsite kuin jätelain tarkoittaman jätteen määrän ja haitallisuuden vähentäminen. Laaja tulkinta on, että kaikki toimenpiteet, joilla vähennetään jätteen määrää ja haitallisuutta voidaan sisällyttää materiaalitehokkuuden käsitteeseen. Tuotannon materiaalitehokkuutta voidaan parantaa toimittamalla jätteet kierrätykseen materiaalina tai energiana tai käyttämällä toisen tuotantolaitoksen jätettä tai uusiomateriaalia. Materiaalitehokkuus kattaa jätteen määrän ja haitallisuuden vähentämisen lisäksi myös uusiomateriaalien käytön ja jätteen hyödyntämisen. Lilja, R ja Saramäki, K. 2012

Taskupuisto

Taskupuistot ovat pieniä puistikoita, jotka jäävät talojen ja katujen rajaamiksi. Tiloja, joita ennen ”kukkaan puhkeamistaan” tuskin kukaan ehkä edes huomaa. Niitä voisi sanoa jopa negatiivisiksi tiloiksi. Syvennyksiksi, takapihoiksi, huomaamattomiksi paikoiksi. <https://salvos-hanke.wordpress.com/2018/03/13/taskupuistoja-tekemassa/>

Vihertehokkuus

Rakennetun ympäristön suunnittelun tueksi kehitetty työkalu. Lukuarvo, joka kuvaa tontin painotetun viherpinta-alan eli kasvillisuuden suhdetta tontin kokonaispinta-alaan. Ilmastotyökalut <http://ilmastotyokalut.fi/tyokalut/viherkerroin/>

Tonttien viherrakentamisen tehokkuutta mittaava työkalu, jonka tarkoituksena on saada tonteille enemmän ja monimuotoisempaa kasvillisuutta. Kyse on samantyyppisen tehokkuusluvun määrittämistä koskien tontin vihreitä elementtejä kuin on rakentamista kuvaava rakennustehokkuus. Jyväskylän kaupunki 2012

Vihreä infrastruktuuri

Strategisesti suunniteltu verkosto, johon kuuluu niin luonnollisia kuin ihmisen luomiakin viheralueita, pihojen kasvullisia osia, pienvesiä ja vesialueita ja muita fyysisiä luonnon elementtejä, ja joka on suunniteltu tuottamaan erilaisia ekosysteemipalveluja ja jota hoidetaan tässä tarkoituksessa. Suomen ympäristökeskus 2012

OHJEET OPPIMISPÄIVÄKIRJAAN

Tehtävä annettu 7.1.2019

Opiskelet Puutarha-alan perustutkintoa, jonka

Ammattialan arvoperusta on seuraava: Puutarhatuotannon ammattilaiset edustavat arvoja, jotka lisäävät ihmisten hyvinvointia ja luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä. Puutarha-alan ammattilainen tekee ympäristöä suojelevia valintoja ja edistää kestävä kehityksen mukaista toimintaa puutarha-alan laaja-alaisissa työtehtävissä. Hän huomioi toiminnan kokonaistaloudellisen tehokkuuden. Tuottavassa työskentelyssä hän ottaa huomioon toimintansa vaikutukset luonnon monimuotoisuudelle ja eliölajien elinympäristöjen säilyttämiselle. Puutarha-alan ammattilainen rakentaa kulutusta kestävä ja oman aikansa kulttuurimaisemaa. Puutarhurin luomassa kauniissa ja toimivassa puutarhassa tai puistossa viihdytään ja nautitaan ympärivuoden. (Puutarha-alan opetus-suunnitelma, luettu 23.9.2018 s.104)

Olet luomassa edellä mainittua kestävä kehityksen ympäristöä, koetko itse asuvasi sellaisessa tällä hetkellä?

TEHTÄVÄ: Kirjoita päiväkirjaa viikoittain (säännöllisen epäsäännöllisesti), jossa seuraat kaupunki ympäristön vaikutusta sinuun:

Henkisesti

Koetko mielihyvää näkemästäsi; kaupunki rakenteet, rakennukset, kadut, kiveykset, kasvillisuus jne.?

Häiritseekö melu, pöly, valot, sade, aurinko, jne.?

Ihmisten kohtaaminen; onko tuttuja (tervehtiminen), ruuhkaa, jonottamista, kiire?

Haluatko pois kaupungista, miksi?

Fyysisesti

Onko liikkuminen helppoa, turvallista, valitsetko eri reittejä, kuljetko puistossa vai jalkakäytävällä?

Tuleeko liikkeessä kuuma, kylmä, kastuuko jalat, likaantuuko kengät tai vaatteet?

Huomioiko autoilijat sinut kävellessä tai pyöräillessä?

Kuvaile ympäristösi kohokohtia tai epäkohtia, kun liikut ulkona. Onko rakennukset vanhoja, uusia, ehjiä, kauniita, värikkäitä jne. Löytyykö kivoja istuskelupaikkoja, terasseja?

Onko kasvillisuus hyvin hoidettua, terveitä, nuoria, vanhoja yksilöitä, ryhmiä. Suojaako kasvillisuus melulta, pölyltä, auringolta?

Tehtävä jaettu WhatsAppin kautta: Hei tällaisen tein ohjeen. Aikaisempikin ohjeistus ok. voin lähettää tämän emaliini, jos tarvis. Kestävä kehitys on teema eli onko kaupunkiympäristö niin mukavan viihtyisän kaunis, jossa haluatte elää vanhoiksi asti. jos ei niin minkälaiseksi kehittäisitte sitä. Uusi puutarhurin työmaa...

Liite 2(2)

Tehtävä 2. 27.2.2019 Nyt kun kevät aurinko paistaa. onko houkutus oleskella ulkona enemmän. Kun lähdet kodistasi kävelylle. Kuinka kaukana on lähin penkki, paikka, ”ikkunalauta”, portaat, joissa voi istuskella, oleskella. Onko jopa kahvila / baari terassi?? Onko muita ihmisiä? Penkki varattu? Koira, lapsi, vanhus mukana? Merkitse näitä päiväkirjaasi.

Tehtävä 3 31.5.2019

1. Onko opiskelu muuttanut suhdetta ympäristön tarkkailuun?
2. Tekisikö mieli mennä vapaa-aikana hoitamaan, korjaamaan jotain kotiympäristösi kasveja, rakenteita tms.
3. näetkö roskia, likaa, sotkuja kaduilla puistossa paremmin kuin ennen opiskelua?
4. Katsotko televisiosta enemmän alan ohjelmia, ostatko, lainaatko alan lehtiä kirjallisuutta?

Tehtävä 4 13.8.2019

Kirjoita päiväkirjaan seuraavista asioista:

1. Onko tai oliko pakko päästä kesällä maalle? Miksi?
2. Mitä kaipaavat maalta kaupunkiympäristöön?
3. Häiritseekö maalla jokin asia
4. Voisitko asua maalla?
5. Tuleeko ikävä kaupunkiin?

Tehtävä 5 23.9.2019

Mitä ajatuksia syksy tuo tullessaan? Pakenetko viileyttä kaupunkirakenteen sisätiloihin vai menetkö puistoihin, kadulle tai muualle ihailemaan ruskan värejä

Tunnistatko kasveja, joiden väritys on voimakkaampi?

Onko havainnointi lisääntynyt puutarhurikoulutuksen aikana?

Kaipaatko marja- tai sienimetsään? Pääsetkö sinne helposti julkisilla kulkuvälineillä?

Tehtävä 6 25.9.2019

Voitteko katsoa yle Areenasta Asvalttiviidakot sarjan, kirjoittakaa sitten päiväkirjaan mitä ohjelma herätti teissä

Päiväkirjojen palautus 10.11.2019